

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Bc. Eva Kocourková

Vznik a rozvoj tramské osady Proudý

Bakalářská práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Václav Matoušek, CSc.

Praha 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 10. 1. 2023

Bc. Eva Kocourková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především prof. PhDr. Václavu Matouškovi, CSc. za odborné rady při vedené práci a za čas, který mi věnoval v rámci konzultací. Velké poděkování patří také paní Jarmile Kavanové, panu Miroslavu Machovi a panu Václavu Kudrnáčovi za čas, který mi věnovali při pořizování rozhovorů, za cenné informace a poskytnuté archivní materiály.

Obsah:	str.
Abstrakt	7
1. Úvod	9
1.1. Vymezení tématu práce	9
1.2. Metody práce	9
2. Vývoj společnosti v české kotlině v prvních třech desetiletích 20. st.	12
2.1. Průmyslová revoluce, industrializace, volný čas	12
2.2. Návrat do přírody	13
3. Historie trampingu	16
3.1. Woodcraft, skauting	16
3.2. Tramping	18
4. Osada Proudý, historie, vývoj	22
4.1. Zeměpisná poloha lokality	22
4.2. Geomorfologické, geologické a vegetační poměry na lokalitě	23
4.3. Stručná historie obcí Krňany, Třebsín a Teletín	23
4.4. Sociálně-společenské a technické podmínky pro příchod rekreatantů	25
4.5. Vznik osady Proudý	27
4.6. Vývoj před 2. světovou válkou	29
4.7. Poválečné období	32
4.7.1. Obce Krňany, Teletín, Třebsín	32
4.7.2. Proudý	33
5. Závěr	39
Seznam použité literatury	
Seznam obrázků	
Přílohy: Přepisy rozhovorů	

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá počátky tramského hnutí na území České republiky v souvislosti s vývojem společnosti v českých zemích na přelomu 19. a 20. st. Praktickou částí práce a výchozím bodem pro zkoumání počátků tramského hnutí na konkrétním příkladu je založení tramské osady Proudý na řece Vltavě v roce 1926. Je sledován vývoj osady v období před 2. světovou válkou i po ní. Výzkum vychází především z bádání v archivních materiálech, z rozhovorů s potomky zakladatelů tramské osady, kartografických materiálů a sekundární literatury. Teoretická část práce se v širším kontextu zabývá vývojem společnosti v době průmyslové revoluce a počátky rekreačních aktivit na našem území. V závěru se práce, za použití všech zjištěných faktů, snaží odpovědět na výzkumné otázky související se vznikem osady, potažmo trampingu obecně.

Klíčová slova: tramping, industrializace, rekreační aktivity, Vltava, sport

Abstract

This bachelor thesis deals with the beginnings of the tramp movement in the Czech Republic in the context of the development of society in the Czech lands at the turn of the 19th and 20th centuries. The practical part of the thesis and the starting point for examining the beginnings of the tramp movement on a concrete example is the establishment of the tramp settlement Proudý on the Vltava River in 1926. The development of the tramp settlement in the period before and after World War II is traced. The research is based mainly on research in archival materials, interviews with descendants of the founders of the tramp settlement, maps and secondary literature. The theoretical part of the thesis deals with the development of society in the time of the Industrial Revolution and the beginnings of recreational activities in our territory. In the conclusion, the thesis, using all the established facts, tries to answer the research questions related to the emergence of the settlement and tramping in general.

Key words: tramping, industrialization, recreational activities, Vltava, sport

1. Úvod

1.1. Vymezení tématu práce

Cílem práce je prostřednictvím historie vzniku a vývoje tramské osady Proudý zkontrolovat počátky trampingu na území České republiky jakožto specifického společenského jevu. Po úvodní obecné charakteristice vývoje společnosti v České republice v průběhu 19. století a začátkem 20. století, v souvislosti s procesem industrializace a urbanizace, následuje stručný pohled na vývoj volnočasových aktivit v českých zemích až k rozvoji samotného trampingu. Praktická část je zaměřena na výzkum vzniku osady Proudý. Výzkumné otázky, jejichž zodpovězení si klade práce za cíl, jsou tyto:

- 1) Jaké motivace měli zakladatelé osady Proudý k jejímu založení?*
- 2) Měnil se v čase charakter výstavby?*
- 3) Jaké sporty se na osadě provozovaly?*
- 4) Jaké byly vztahy mezi osadníky a obcí?*
- 5) Jaký výhled má osada do budoucnosti?*
- 6) Má tramping šanci přežít ve 21. století, nebo spíše zaniká?*

1.2. Metody práce

K výzkumu jsem využila kombinaci kvalitativních metod výzkumu, a sice orální historie – rozhovory s potomky zakladatelů osady Proudý, studia archivních pramenů, sekundární literatury a kartografických podkladů. Jako vodítko pro vedení rozhovorů s narátory jsem využila odbornou publikaci *Texty k historickému prosemináři FHS UK*.¹ Úvodní seznámení se s historií a současnou situací osady Proudý proběhlo při rozhovoru s panem Václavem Kudrnáčem, který dosud vlastní v oblasti rekreační chaty a pozemek a je synem Václava Kudrnáče st., jednoho ze zakladatelů osady Proudý. Kontakt na pana Kudrnáče mi poskytla paní Jarmila Kavanová, rozená Hirschlová, která je dcerou dalšího ze zakladatelů osady Jana Hirschla.

---

¹ TUČEK. *Texty k historickému prosemináři FHS UK*. Praha: FHS UK, 2015.

S paní Kavanovou jsem následně také vedla rozhovor, doplňující informace o okolnostech vzniku osady mi rovněž po skončení rozhovoru zaslala prostřednictvím e-mailové komunikace. Třetím narátorem byl současný šerif osady Proudý pan Miroslav Mach, jehož dědeček Josef Roscher byl jedním ze zakladatelů osady Ztracená naděje a později v průběhu času přesídlil do osady Proudý. Pana Macha jsem poznala během své návštěvy na osadě. Osadu jsem si prohlédla celkem při dvou návštěvách, při kterých jsem také pořídila fotografie současného stavu.

Zároveň s pořizováním rozhovorů jsem také studovala archivní prameny. Jednak materiály z Archivu obce Krňany, Třebsín a Teletín uložené ve Státním okresním archivu v Benešově. Dále pak Kroniku osady Proudý, mapy a sekundární literaturu.

Je pozoruhodné, že zatímco ve Státním okresním archivu jsem při dvou badatelských návštěvách nenašla prameny bezprostředně odkazující ke vzniku osady Proudý či jiných osad v oblasti, sekundární literatury o trampingu a jeho počátcích je k dispozici poměrně velké množství.

Pro svou práci jsem využila zejména tři tituly. Prvním z nich je kniha od Boba Hurikána, vlastním jménem Josefa Peterky, *Dějiny trampingu*.² Tato kniha je nepochybně cenným svědectvím o počátcích a rozvoji trampingu skrze pohled jeho přímého aktéra. Bob Hurikán byl tramp, spisovatel, sportovec a písničkář, který se snažil zmapovat historii trampingu na příkladu jednotlivých osad. Výklad historie trampingu v jeho podání je ovlivněn subjektivní žitou zkušeností a popisuje tak spíše lokální situace než, že by nahlížel na trampingu jako celek objektivně a s odstupem.

Další knihou, která mi byla inspirací pro teoretická východiska, je *Český trampingu v časech formování a rozmachu*.³ Tato publikace, kterou napsal kolektiv autorů – historiků popisuje vývoj trampingu u nás, jeho proměny a také to, jak se proměňovalo vnímání trampingu většinou společností. Oproti knize *Dějiny trampingu* se jedná o badatelskou práci historiků, která vychází z více zdrojů a svědectví. Na začátku knihy se autoři snaží vystopovat původ významu slova „tramp“ ve významu ve kterém ho chápeme dnes.

---

² HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*. 2. upr. vyd. Praha: Novinář, 1990. ISBN 80-7077-432-0.

³ KRŠKO, Jan, Jan MAREŠ, Jan POHUNEK, Jan RANDÁK a Jan ŠPRINGL. *Český trampingu v časech formování a rozmachu*. Praha: Academia, 2019. První republika. ISBN 9788020028976.

Autoři přiznávají, že touto vědeckou publikací neusilují o přesnou definici, vymezení a popis trampingu, jako spíše o přinesení co největšího množství informací o jeho projevech jakožto jedinečné subkultury. Zkoumají tramping z hlediska jeho vztahu ke sportu, k politice, jeho kulturní projevy na poli hudebním, kde trampská píseň svou popularitou proniká do celé společnosti i literárním – skrze trampské časopisy a kreslený humor. Podrobně se také zabývají leckdy složitými vztahy mezi trampingem a skautingem a proměnami nálad většinové společnosti ve vnímání trampingu. Právě tímto širokým záběrem byla pro mě kniha užitečná, neboť mi umožnila nahlížet fenomén trampingu ze širší perspektivy.

Třetí v pořadí a z mého pohledu faktograficky nejhodnotnější je kniha *Osadní toulky – nohejbal na trampských osadách v okolí Prahy – Vltava a Berounka*⁴, od autora Martina Maršálka, který přesně lokalizoval jednotlivé trampské osady v okolí Vltavy a Berounky, z dostupných badatelských pramenů, a shromáždil o nich množství cenných informací nejenom v souvislosti s nohejbalem. Každá osada je přesně umístěna na mapu, včetně lokalizace pomocí GPS, nechybí její vlajka, okolnosti vzniku osady a jejího sportovního vývoje s hlavním zaměřením na rozvoj nohejbalu. Tyto cenné informace jsou doplněny o dobové fotografie a svědectví pamětníků.

V neposlední řadě byly pro můj výzkum přínosné přednášky prof. PhDr. Václava Matouška, CSc. v rámci kurzu *Vznik a prvá desetiletí rekreačních aktivit jako specifického projevu procesu modernizace české společnosti v 19. a 20. století* na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy. Tento kurz byl pro mou práci přínosem, neboť mi poskytl teoretické podklady pro vysvětlení vývoje rekreačních aktivit obyvatel velkých průmyslových center v přírodě jakožto projevu modernizace společnosti v období industrializace.

---

⁴ MARŠÁLEK, Martin. *Osadní toulky*. Praha: Mladá fronta, 2018. ISBN 978-80-204-3479-1.

2. Vývoj společnosti v české kotlině v prvních třech desetiletích 20. st.

2.1. Průmyslová revoluce, industrializace, volný čas

V důsledku průmyslové revoluce a industrializace se v 19. st. proměňovala i společnost v českých zemích. Tak jako v celé Evropě, došlo i na území Předlitavska (zahrnovalo Čechy, Moravu, Slezsko, Dolní Rakousy, Horní Rakousy, Salzburg, Korutany, Štýrsko, Terst, Krajinu, Goricu, Istrii, Přímoří, Tyroly, Vorarlberg, Halič, Bukovinu, Dalmácii) k rozmachu průmyslové výroby, využívající elektrickou energii a nové typy motorů. Podíl českých zemí na průmyslové výrobě Předlitavska se lišil dle jednotlivých odvětví průmyslu. V těžbě některých rud, drahých kovů a uhlí české země v rámci Předlitavska dominovaly, a i v jiných odvětvích průmyslu byl jejich podíl na celkové průmyslové výrobě Předlitavska minimálně nadpoloviční.⁵

Vynález elektřiny a její postupná dostupnost během 19. st. umožnila prodloužit dobu světla a tepla během dne. Čas se začal dělit na veřejný a soukromý, ten člověk využíval k návštěvě kostela, hospody, k udržování tradic při církevních svátcích, ale také s postupně se zkracující pracovní dobou (během 19. st. se zkrátila v průměru o čtyři až šest hodin), vnikl nový fenomén – volný čas. Čas, který nebyl spoután žádnými závazky, ať už pracovního, společenského nebo náboženského charakteru. Na počátku 19. století byl volný čas součástí života pouze privilegovaných vrstev obyvatelstva, postupně ovšem získal na významu v celé společnosti, a tak na konci 19. století a zejména v počátcích století dvacátého vystala otázka, jak tento volný čas trávit.⁶

Průvodním jevem průmyslové revoluce byl také zrychlený proces urbanizace. Po objevení parního stroje nebyly již továrny závislé na přírodních silách a jejich výstavba se tak koncentrovala do měst. Nové pracovní příležitosti lákaly do měst nové obyvatele.

---

⁵ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918–1938)*. Praha: Libri, 2000. Dějiny českých zemí. s. 194–207

⁶ LENDEROVÁ, Milena, JIRÁNEK, Tomáš, MACKOVÁ, Marie a Univerzita Karlova. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Praha: Karolinum, 2009. s. 269–274

Vznik průmyslových oblastí ve městech však způsobil podstatné zhoršení životního prostředí pro jejich obyvatele. Při vdechování zplodin z komínů továren tak vznikla přirozená touha městského obyvatelstva po čerstvém ovzduší a „návratu do přírody“.⁷

2.2. Návrat do přírody

V antickém Řecku, k jehož odkazu se moderní evropská společnost hlásí, nenacházíme výraz pro přírodu. Za předchůdce slova příroda je ovšem považováno slovo *fysis*, které původně zřejmě znamenalo původ, rod a teprve na konci 5. století začalo být užíváno ve smyslu přírodní řád – příroda. Stejný význam jako má v řečtině *fysis* má v latině slovo *nátúra*.

Již v období helénismu a později i v antickém Římě se dostávalo do protikladu město s venkovem. Městský člověk, unavený ze společenských povinností, si idealizuje venkov jako místo stvořené bohy, které je plné harmonie a odpočinku.

V průběhu pozdního středověku a raného novověku se projevuje tendence k rozvoji detailního a věrného zobrazování a vědeckého zkoumání objektů přírody.

V období baroka umělec poprvé mění kompozici přirozeného řádu světa dle vlastních pravidel. Mimo bezmeznou zbožnost se projevuje i obdiv k matematice a geometrickým tvarům, které jsou přírodě vtiskovány. Významným hybatelem ve vztahu člověka k přírodě byl v období baroka spisovatel, filosof a politik Anthony Ashley Cooper, tvůrce myšlenky anglického parku, kterého můžeme považovat za zakladatele moderního pojetí přírody. Na Coopera navázal švýcarský filosof Jean Jacques Rousseau, pro kterého byla divoká příroda symbolem čistoty a svobody. Po vzoru starověku postavil město a přírodu do protikladu.

Tito dva myslitelé byli u zrodu následného rozvoje vědeckého zkoumání přírody a jejích zákonitostí v 18. století.⁸

---

⁷ ŠTEMBERK, Výletní a rekreační místa na přelomu 19. a 20. století: zrod, rozvoj, trendy. In: Blažková, T. – Fialová, D. – Matoušek, V. eds. 2014: *Individuální a masová rekreace v okolí velkých industriálních měst v 19.–20. století*, Praha: Togga, 29–42.

⁸ MATOUŠEK, Václav. *Čechy krásné, Čechy mé: proměny krajiny Čech v době industriální*. Praha: Krigl, c2010. ISBN 978-80-86912-36-3. s 178-183

V průběhu 18. a 19. století se v rámci německého romantismu objevují fenomény ochrany přírody a turistiky. Na počátku těchto dvou fenoménů bylo v minulosti vnímání přírody jakožto díla božího, díky důrazu na vědecké poznání byl proces ochrany přírody umožněn.⁹

Možnost „návratu do přírody“ byla v průběhu 19. století nejprve z časových a majetkových důvodů dostupná pouze pro společenskou vrstvu, která vlivem průmyslové revoluce a hospodářského liberalismu zbohatla. Nejednalo se jen o podnikatele, ale i o vysoké úředníky. Potřeba této vrstvy společnosti dát najevo své prestižní postavení se projevovala zakupováním sídel aristokracie a jejich přestavováním na rekreační objekty nebo výstavbou honosných sídel na okraji měst či za jejich hranicemi. Postupnou demokratizací a liberalizací společnosti se výstavba nových sídel, sloužících k rekreaci či postupně ke stálému bydlení, stala dostupnou i pro vyšší střední třídu. Proto začaly vznikat vilové čtvrti v blízkosti měst, ale také ve větších vzdálenostech od hranice města, k čemuž velkou měrou přispěl technologický pokrok v oblasti dopravy.¹⁰

Jak již bylo řečeno, představa, jak nejlépe trávit volný čas, byla ve společnosti ovlivněna také romantismem, kdy civilizace pro člověka sice znamenala pocit bezpečí, přesto měl potřebu město opustit za účelem srovnání myšlenek a načerpání nových sil v přírodě. Volná příroda je pro romantika obrazem ideálního světa, zároveň v něm ale vzbuzuje obavy a respekt. K naplnění romantické představy není nutný únik z města do divoké přírody, ale postačuje krajina venkova, která se ve srovnání s městem jeví jako čistá a nezkažená. S dostupností volného času pro stále větší část společnosti se v druhé polovině 19. st. hojně rozšířil turismus, jehož pravděpodobným vzorem byly romantické poutě, které jeho rozvoji předcházely. Po vzoru Anglie, a posléze Německa a Rakouska, docházelo na našem území ke vzniku turistických spolků.

První organizované turistické výpravy pořádalo německé obyvatelstvo v pohraničí. To bylo pro české obyvatelstvo inspirací, a tak s odstupem času vznikl v roce 1888 Klub českých turistů.¹¹

---

⁹ MATOUŠEK, Václav. *Čechy krásné, Čechy mé: proměny krajiny Čech v době industriální*. Praha: Krigl, c2010. ISBN 978-80-86912-36-3. s 178-183

¹⁰ MATOUŠEK, Nenápadný půvab (české) buržoazie. Počátky masové a individuální rekreace v Čechách v době industrializace pohledem historika. In: Blažková, T. – Fialová, D. – Matoušek, V. eds. 2014: *Individuální a masová rekreace v okolí velkých industriálních měst v 19.–20. století*, Praha: Togga, s. 11–28.

¹¹ tamtéž

Rekreační aktivity se rozšiřovaly i v rámci měst. Opět po vzoru německého obyvatelstva a jeho turnerského hnutí byl v roce 1862 Miroslavem Tyršem a Jindřichem Fügnerem založen Sokol, který kromě důrazu na soulad ducha s tělesnou schránkou vychovával k vlastenectví a sounáležitosti občana se společností.¹²

Opět po vzoru Anglie získával na popularitě v českých zemích koncem 19. století sport. Vlivem sportovních nadšenců, jako byl Josef Rössler-Ořovský, který byl nejen všestranným sportovcem, ale také schopným organizátorem, se začaly postupně rozšiřovat vodní sporty, cyklistika, zimní sporty a později i kolektivní míčové hry. Na konci 19. století a počátkem 20. století dochází v českých zemích k organizování prvních závodů, jak je patrné z Malé encyklopedie sportu od Pavla Vitouše.¹³

První sportovní využití kánoe a kajaku spadá do 60. let 19. století, kdy byl v Anglii založen Royal Canoe Club (1866). Český svaz kanoistů byl založen roku 1913 a první mistrovství republiky se konalo v roce 1925. První závod plachetnic se pořádal na Vltavě dokonce již roku 1870. Co se týče cyklistiky, Český klub velocipedistů byl založen roku 1881 a hned v následujícím roce se v Praze na Invalidovně konal první závod. Pravidla fotbalu byla vydána v Anglii v roce 1862, v českých zemích se první fotbalové utkání odehrálo v roce 1887 v Roudnici nad Labem. V roce 1895 vznikly kluby AC Sparta a SK Slavia, Český fotbalový svaz byl založen v roce 1901, o tři roky později se přihlásil do FIFA, přesto, že se to nelíbilo Vídni, která v roce 1908 prosadila vyškrcnutí českých zemí. Ale již v roce 1909 přijala FIFA Čechy zpět. První mistrovství Čech se odehrálo v roce 1912. I sportovní lukostřelba má svůj původ v Anglii, první lukostřelecká společnost tam vznikla již v roce 1781. Na našem území se první lukostřelecké závody pořádaly až roku 1931. V roce 1887 založil Josef Rössler-Ořovský v rámci bruslařského klubu lyžařský kroužek.

Od roku 1885 začaly vznikat v horských oblastech lyžařské spolky, z nichž první se zrodil v Jilemnici, kde se již roku 1883 uskutečnil jeden z prvních lyžařských závodů ve střední Evropě.

---

¹² MATOUŠEK, Nenápadný půvab (české) buržoazie. Počátky masové a individuální rekreace v Čechách v době industrializace pohledem historika. In: Blažková, T. – Fialová, D. – Matoušek, V. eds. 2014: *Individuální a masová rekreace v okolí velkých industriálních měst v 19.–20. století*, Praha: Togga, s. 11–28.

¹³ VITOUŠ, Pavel. *Malá encyklopedie sportu*. Praha: Mladá fronta, 1980. Malé encyklopedie (Mladá fronta).

Nohejbal je původem česká hra s kořeny okolo roku 1922. Původně se hrával na trampských osadách a plovárnách. Oficiálním sportem se stal až roku 1971, kdy byl zařazen do Československého svazu tělesné výchovy (ČSTV).¹⁴

Rozvoj volnočasových aktivit ve společnosti přerušila první světová válka. Po jejím skončení došlo v nově zrozené republice k jejich opětovnému prudkému rozvoji, ten se mimo jiné projevoval nárůstem masové rekreace v rámci již založených villegiatur. Například v letovisku Senohraby, které bylo v blízkosti Prahy založeno již v 19. st, se na sklonku dvacátých let 20. st začaly objevovat mezi původními vilami a skromnějšími domy první chaty. Zpravidla se jednalo o prostou výstavbu zděných méně dřevěných chatek z většiny přízemního typu.¹⁵

3. Historie trampingu

3.1. Woodcraft, skauting

Na přelomu 19. a 20. století se v českých zemích začal významně projevovat vliv v zahraničí vzniklých hnutí, u nichž hrál také hlavní roli pobyt v přírodě. Od rekreačních organizací 19. století se však lišila tím, že kladla hlavní důraz na výchovu dětí.

Woodcraft založil v roce 1902 původem skotský přírodovědec, malíř, ilustrátor a dobrodruh Ernest Thompson Seton (1860–1946), který žil v USA. Setonovým celoživotním zájmem byla příroda, vzorem pro jeho hnutí se stal život indiánů. Jeho snahou bylo vychovávat fyzicky zdatné jedince, kteří jsou schopni žít v přírodě a v souladu s přírodou. Postupně vybudoval etický a výchovný systém, jehož myšlenky zformuloval do několika knih. Na Setonovu filosofii u nás záhy navázal středoškolský učitel Miloš František Seifert (1887–1941), který již v roce 1912 založil spolek Děti Živěny a základní myšlenky českého woodcraftu (lesní moudrosti) zformuloval v knize Přírodou a životem k čistému lidství, která vyšla v roce 1920. Jak již bylo řečeno, inspirací mu byl Seton, do svého výchovného systému ale zakomponoval i české prvky, národní historii (např. husitství, Sokol).

---

¹⁴ VITOUŠ, Pavel. *Malá encyklopedie sportu*. Praha: Mladá fronta, 1980. Malé encyklopedie (Mladá fronta).

¹⁵ CHALOUPKOVÁ, Romana a Václav MATOUŠEK. Do Senohrab jezdí kdekdo. *Lidě města*. Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2020, 22(1), 3-35.

Systém českého woodcraftu (jinak také Ligy lesní moudrosti) měl vychovávat schopného člověka, který žije v souladu s přírodou společně se svými vrstevníky a bez autoritativního systému vedení.¹⁶

Dalším zahraničním hnutím, v němž byl pobyt v přírodě silným výchovným motivem, byl skauting, který založil roku 1907 anglický generál Robert Baden-Powell (1857–1941), jemuž bylo inspirací právě Setonovo hnutí woodcraft. Powell ovšem jakožto veterán Búrské války (1880–1902) zakomponoval do svého systému militantní řád a postavil jej na službě vlasti, králi a Bohu.

Do našeho prostředí se skauting dostal díky středoškolskému učiteli tělocviku Antonínu Svojsíkovi (1876–1938), který se po přečtení Powellovi knihy *Scouting for boys* vydal na cestu do Anglie, aby skautský život lépe poznal. Po svém návratu byl hlavním tvůrcem sborníku *Základy junáctví* (1912), který se stal pro budoucí generace skautů zdrojem informací, jak skauting správně praktikovat.

Spolek Junák – český skaut založil v roce 1914. Po válce se z něj stala největší skautská organizace v Československu. Svojsík ze skautingu, oproti anglickému vzoru, odstranil polovojenskou disciplínu, náboženské prvky a zakomponoval do něj symboly českého vlastenectví a woodcraftu. Postupně se tak vytvořil mimoškolní výchovný systém mládeže, který se snažil s respektem rozvíjet ducha a sílu skautů a prohlubovat jejich vztah k přírodě.¹⁷

Organizací, která mimo jiné vedla mládež ke sportu a pobytům v přírodě, byla také YMCA (Young Men's Christian Association). Tato křesťanská organizace vznikla v roce 1841 v Londýně, její první československá pobočka byla na pozvání T. G. Masaryka založena v roce 1921 v Praze.¹⁸ Následně vznikala místní sdružení i v dalších městech. V této organizaci se sdružovali mladí muži bez ohledu na církevní příslušnost. YMCA také navázala spolupráci se Sokolem.¹⁹

---

¹⁶ WAIC, Marek a Jiří KÖSSL. *Český tramping 1918–1945*. Praha: Práh, 1992. ISBN 80-900835-7-9. s.10

¹⁷ WAIC, Marek a Jiří KÖSSL. *Český tramping 1918–1945*. Praha: Práh, 1992. ISBN 80-900835-7-9. s. 10

¹⁸ MATOUŠEK, Václav. *Čechy krásné, Čechy mé: proměny krajiny Čech v době industriální*. Praha: Krigl, c2010. ISBN 978-80-86912-36-3. s 243

¹⁹ WAIC, Marek a Jiří KÖSSL. *Český tramping 1918–1945*. Praha: Práh, 1992. ISBN 80-900835-7-9.s. 12

3.2. Tramping

Tyto organizace a inspirace romantikou severoamerické divočiny (např. z knih od K. Maye) vytvořily podhoubí pro vznik specifického hnutí trampingu. První trampové vyráželi do přírody z Prahy již před 1. světovou válkou. Přestože byla řada trampů zároveň členy organizací skauta, woodcraftu či YMCA nebo z těchto organizací často vzešli, jejich filosofie byla odlišná, neboť odmítali strukturu, hierarchii a organizovanost těchto spolků.²⁰ Zakládali si na znalosti přírody a volném pohybu v ní, na kamarádství, inspirací jim byl život severoamerických indiánů jako protiklad všedního života ve městě.²¹

První trampské výpravy směřovaly do Prokopského údolí. Když se zde začaly postupně objevovat i výpravy skautů, vydali se trampové dál proti proudu řeky Vltavy (Velké řeky). Dle nejznámějšího historika trampingu Boba Hurikána (vlastním jménem Josef Peterka) vznikla první osada Roaring Camp na řece Vltavě, v místě bývalých Svatojánských proudů, již v roce 1914.

Rozvoj trampského hnutí byl následně přerušen 1. světovou válkou. Po jejím konci se trampové znovu začali scházet na místě Roaring Campu, tábořili, hráli na housle, mandolíny, méně na kytary. V roce 1918 vznikla na místě Roaring Campu oficiálně první trampská osada, která dostala název Ztracená naděje (později Ztracenka).²²

Poválečný vývoj trampingu velmi ovlivnily americké filmy z Divokého západu, které se pro trampy staly inspirací. Nosily se kostkované košile, klobouky podomácku promáčknuté na stetsony, široké opasky, revolverová pouzdra, každá i menší skupina měla svého šerifa. Toto období po 1. světové válce do roku 1927 nazývá Bob Hurikán příznačně dobou cowboyskou. Po roce 1927 následuje doba kanadská, která se vyznačuje vysokými botami „kanadkami“, sportovním, již sériově vyráběným, oblečením, v létě se na nohou nosily gumoplátěné „kedsy“ a z doby cowboyské přetrvalo revolverové pouzdro.²³

---

²⁰ MATOUŠEK, Václav. *Čechy krásné, Čechy mé: proměny krajiny Čech v době industriální*. Praha: Krigl, c2010. ISBN 978-80-86912-36-3. s 244

²¹ HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*. 2. upr. vyd. Praha: Novinář, 1990. ISBN 80-7077-432-0. s. 10

²² HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*. 2. upr. vyd. Praha: Novinář, 1990. ISBN 80-7077-432-0. s. 16–22

²³ HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*. 2. upr. vyd. Praha: Novinář, 1990. ISBN 80-7077-432-0. s. 23

V knize *Český tramping v časech formování a rozmachu*²⁴ popisuje kolektiv autorů – historiků fenomén trampingu v naší zemi z hlediska historického vývoje a proměny jeho vnímání většinovou společností v čase. Autoři knihy uvádějí, že rozdělení trampingu dle Boba Hurikána na dobu kanadskou a cowboyskou nelze považovat za jakési univerzální pravidlo, které by platilo napříč trampingem. Z dochovaných archivních materiálů z 20. let 20. století vyplývá, že se někteří trampové odívali do běžného oblečení všedního dne. Fenomén trampingu se neobjevil ze dne na den, ve 20. letech často nazývala veřejnost trampy „divokými skauty“.

Teprve postupem času se vžilo označení tramp, které se v českých zemích sice již používalo i v předválečném období, tehdy ale označovalo, stejně jako v Anglii, tuláka. Autoři knihy se snaží rozpoznat období vzniku trampingu na našem území na základě znaků, kterými se dá definovat subkultura. Tedy na základě ideálů a společných rysů, jimiž se daná subkultura vymezuje vůči většinové společnosti a na základě jejího generačního složení. Z hlediska generačního se jednalo o hnutí mladých lidí, dospívajících během 1. světové války. Z hlediska společných rysů spojuje trampy v počátcích touha po volnosti a neorganizovanosti. Jednotnou politickou ideologii bychom ovšem v trampském hnutí hledali marně, jakkoliv řada z nich tíhla k levici. Na základě těchto společných rysů lze umístit vznik trampingu na našem území do počátku 20. let 20. století.²⁵

Tak, jak postupně procházelo vývojem trampské hnutí, měnil se v průběhu času i pohled většinové společnosti na trampy. Dokladem ne úplně vlídného vztahu veřejnosti k trampingu v období jeho rozmachu je vyhláška pražského zemského úřadu, tzv. Lex Kubát, z roku 1931. Ta zakazovala nepřístojné chování na veřejných místech, nošení plavek mimo koupaliště, a dokonce i společné táboření nesezdaných osob. Vyhláška byla vyvrcholením nespokojenosti konzervativní části společnosti se svobodomyšlným chováním trampů. V reakci na ni se trampové pokusili založit zastřešující organizaci, která by hájila jejich zájmy. To se však nepovedlo. Sešli se také na několika demonstracích v Praze i v jižních Čechách.

---

²⁴ KRŠKO, Jan, Jan MAREŠ, Jan POHUNEK, Jan RANDÁK a Jan ŠPRINGL. *Český tramping v časech formování a rozmachu*. Praha: Academia, 2019. První republika. ISBN 9788020028976.

²⁵ KRŠKO, Jan, Jan MAREŠ, Jan POHUNEK, Jan RANDÁK a Jan ŠPRINGL. *Český tramping v časech formování a rozmachu*. Praha: Academia, 2019. První republika. ISBN 9788020028976. s. 18

Zastánce v parlamentu měli v komunistické straně, která neúspěšně žádala, aby byla vyhláška zrušena. Její faktické vymáhání záviselo hlavně na lokálních poměrech mezi trampy a samosprávou v dané oblasti. V průběhu 30. let 20. století začal tramping pronikat do povědomí většinové společnosti a postupně v jejích očích zlepšoval svůj obraz. Na sklonku první republiky bylo již trávení volného času touto formou ve společnosti velmi populární a masově rozšířené. Velké popularitě se v běžné populaci těšily trampské písničky, které se šířily na gramofonových deskách a později byly hrány v rozhlase. Mezi trampy byli často úspěšní sportovci (např. boxer Vilda Jakš nebo kanoista Zdeněk Škrland), o jejichž úspěších informoval denní tisk.

Zakládali vlastní sportovní asociace, např. Trampskou volejbalovou ligu, která vznikla v 1932 a v roce 1936 se sloučila s oficiální svazovou soutěží. Mezi samotnými trampy docházelo k diskuzím, zda zaměření se na organizovaný sport není odchýlením se od trampských ideálů. Na druhou stranu však sport v očích veřejnosti tramping legitimizoval a zpopularizoval. V úplných začátcích trampingu ale sport velkou roli nehrál. Trampové se snažili vymanit z měšťanských zvyků a zálib a sport považovali za jednu z nich. Až se zakládáním stálých osad se na nich začala objevovat první hřiště. Sport v počátcích na osadách patrně sloužil jako výplň volného času. První velkou sportovní soutěží byla trampská olympiáda, kterou v roce 1927 pořádala osada Albatros.²⁶

Budování stálých trampských lokalit proměňovalo charakter krajiny i sociální charakter venkova. „*Ne každý chatař musel být nutně trampem, byl to ale právě tramping, který dal českému chatařství jeho tvářnost*“.²⁷

Dle historika Jana Štemberka²⁸ ovlivnilo vznik trampingu jako výjimečného československého fenoménu, kromě již zmíněného vlivu westernů amerického západu, několik dalších faktorů.

---

²⁶ KRŠKO, Jan, Jan MAREŠ, Jan POHUNEK, Jan RANDÁK a Jan ŠPRINGL. *Český tramping v časech formování a rozmachu*. Praha: Academia, 2019. První republika. ISBN 9788020028976. s. 18

²⁷ KRŠKO, Jan, Jan MAREŠ, Jan POHUNEK, Jan RANDÁK a Jan ŠPRINGL. *Český tramping v časech formování a rozmachu*. Praha: Academia, 2019. První republika. ISBN 9788020028976. s. 78

²⁸ ŠTEMBERK, Výletní a rekreační místa na přelomu 19. a 20. století: zrod, rozvoj, trendy. In: Blažková, T. – Fialová, D. – Matoušek, V. eds. 2014: *Individuální a masová rekreace v okolí velkých industriálních měst v 19.–20. století*, Praha: Togga, 29–42.

Prvním z nich byla svobodná a demokratická atmosféra meziválečného Československa. Zároveň ovšem po založení republiky došlo k opadnutí počáteční euforie a část mladých lidí utíkala ze společenské reality do zdánlivé svobody „nedotčené“ přírody.

Taktéž volný čas (zkrácení pracovní doby a volná neděle) byl nezbytnou podmínkou, bez níž by se tramp, byl-li zaměstnaný, nemohl v sobotu po poledni vydat z města a vrátit se až v neděli večer či dokonce v pondělí ráno zpět ke svým pracovním povinnostem.

Průkopníci trampingu vyráželi do přírody „na divoko“ a neměli stálé místo, osadu, ve smyslu, ve kterém ji vnímáme dnes. Pojem osada znamenal v počátcích spíše skupinu lidí než konkrétní místo na mapě. Tramping vznikl jako touha po svobodě a nespoutanosti pravidly. Se zakládáním prvních stálých osad však musela být pravidla stanovena, aby bylo umožněno hladké soužití skupiny jejích obyvatel. Na osadách se hojně provozoval sport, hrálo se na hudební nástroje a zpívalo.

Z počáteční motivace po vymanění se „ze systému“ v začátcích trampingu se později stala motivace trávit aktivně svůj volný čas ve společnosti přátel se stejnými zájmy.²⁹

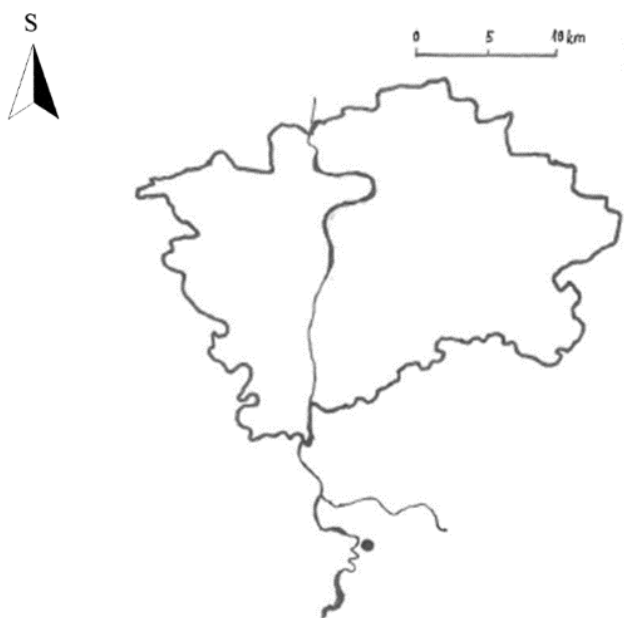
---

²⁹ BLAŽKOVÁ, Tereza, Dana FIALOVÁ a Václav MATOUŠEK, ed. *Individuální a masová rekreace v okolí velkých industriálních měst v 19.–21. století*. Praha: Togga, 2014. Steam. s 39–40

4. Osada Proudý, historie, vývoj

4.1. Zeměpisná poloha lokality

Osada Proudý se nachází v katastru obce Teletín, je situována 35 km jižně od Prahy a leží na pravém břehu řeky Vltavy mezi přehradami Štěchovice a Slapy. Nadmořská výška místa se pohybuje od 291 m. n. m. na severním okraji osady po 250 m. n. m. na jižním okraji. Východním směrem od osady se zdvihá zalesněný svah až do výše 381 m n. m., který pak dále ustupuje směrem k obci Krňany. Ze západní strany je osada lemována řekou Vltavou.

Obr. č. 1 Poloha osady Proudý vůči Praze. Hranice Prahy dle <https://app.iprpraha.cz/apl/app/vykresyUP/> Osada Proudý vyznačena černým bodem.

4.2. Geomorfologické, geologické a vegetační poměry lokality

Geomorfologicky se oblast řadí do Benešovské pahorkatiny. Pravý břeh meandru řeky Vltavy je v místě osady Proudý tvořen hlubinným magmatitem trondhjemitem a albitovým granitem kralupsko-zbraslavské skupiny, do níž zasahuje jílovské pásmo matamorfitů v podobě metabazaltů a bazaltických metaandezitů. Stáří těchto horninových struktur je proterozoické.³⁰

Řeka Vltava se zařezává do horninových struktur jílovského pásma a vytváří typické říční údolí se strmými skalnatými břehy. Rostlinný pokryv v oblasti osady Proudý tvoří smíšený les s převažujícím výskytem dubu a habru, z jehličnanů jsou zastoupeny smrky a borovice.

4.3. Stručná historie obce Krňany

Obec Krňany se nachází ve Středočeském kraji v okrese Benešov asi 35 km jižně od Prahy. Je tvořena třemi částmi – Krňany, Třebsín a Teletín.

Nejstarší zmínka o obci Krňany se nachází v listině knížete Vratislava II., kde Vratislav II. daruje obec klášteru na Ostrově. O obcích Teletín a Třebsín se můžeme poprvé dočíst v historických pramenech ze 14. století.³¹

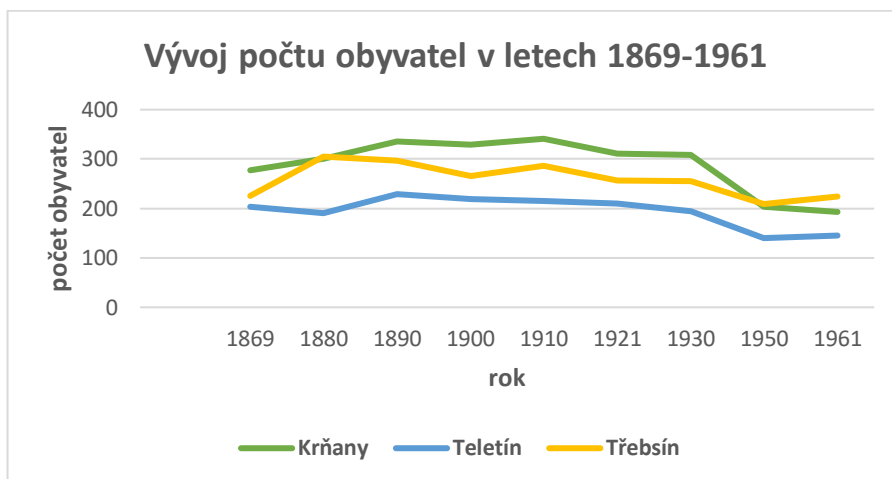
Krňany jsou v letech 1869–1974 uváděny jako obec v okr. Benešov, od července 1974 do konce roku 1995 jako obec v okr. Praha-západ a od roku 1996 opět jako obec v okrese Benešov. Teletín je v r. 1869 uváděn jako osada obce Oujezd v okr. Benešov, v letech 1880–1910 jako osada obce Vysoký Oujezd v okrese Benešov, v letech 1921–1950 jako obec v okrese Benešov, od července 1974 do konce roku 1995 jako část obce Krňany v okrese Praha-západ a od roku 1996 jako část obce Krňany v okrese Benešov.³²

---

³⁰ Geovědní mapy 1:50 000 dostupné na: <https://mapy.geology.cz/geocr50/#>

³¹ PROFOUS, Antonín, Vladimír ŠMILAUER a Jan SVOBODA. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, pův. význam a změny*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1960. (<https://mjc.ujc.cas.cz/>)

³² RŮŽKOVÁ, Jiřina a Josef ŠKRABAL. *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005*. Praha: Český statistický úřad, 2006. ISBN 80-250-1277-8. (<https://www.czso.cz/csu/czso/historicky-lexikon-obci-ceske-republiky-2001-8771jn6lu9>)

Obr. č. 2 Vývoj počtu obyvatel v letech 1869–1961 (zpracováno podle: RŮŽKOVÁ, Jiřina a Josef ŠKRABAL. Zpracováno dle: *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005*. Praha: Český statistický úřad, 2006. (<https://www.czso.cz/documents/10180/20538302/13n106cd1.pdf/cf538eaa-7f70-49f6-8e76-dc88932650ef?version=1.0>))

Třebšíns je v roce 1869 veden jako osada obce Krňany v okrese Benešov, v letech 1880–1890 pod názvem Třepšíns, později Třebšíns, v letech 1961–1974 jako část obce Krňany v okrese Benešov, od července 1974 do konce roku 1995 jako část obce Krňany v okr. Praha-západ a od roku 1996 jako část obce Krňany v okrese Benešov.³³

Počet obyvatel se v 2. polovině 19. století, kromě Třebšínsa, kde došlo mezi léty 1869–1880 k většímu nárůstu obyvatel, příliš výrazně neměnil. V 1. polovině 20. století vykazují všechny tři obce pokles obyvatelstva v průměru o 30 procent oproti konci 19. století.

³³ RŮŽKOVÁ, Jiřina a Josef ŠKRABAL. *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005*. Praha: Český statistický úřad, 2006. ISBN 80-250-1277-8. (<https://www.czso.cz/csu/czso/historicky-lexikon-obci-ceske-republiky-2001-8771jn6lu9>)

4.4. Sociálně-spoolečenské a technické podmínky pro příchod rekreatů

Jak již bylo uvedeno, první trampskou osadou v oblasti bývalých Svatojanských proudů na řece Vltavě a vůbec jednou z nejstarších v České republice je osada Ztracená naděje, později Ztracenka,³⁴ která oslavila v roce 2018, stejně jako Česká republika, 100 let od svého založení.

V letech následujících po vzniku Ztracenky byly zakládány další osady v její blízkosti na pravém i levém břehu řeky. Naproti Ztracence, na pravém břehu řeky, byla v roce 1926 založena osada 20. míle.³⁵

První osadníci 20. míle se na místo mohli dostat pěšky z Prahy nebo ze Štěchovic, kam jezdil od roku 1856 z Prahy parník.³⁶ Ze Štěchovic ke Svatojanským proudům vedla první turistická cesta značená Klubem českých turistů již od roku 1889. Další možností byla cesta po vodě proti proudu řeky Vltavy. Z rozhovorů, které jsem vedla s potomky zakladatelů osad, vyplývá, že se jejich předci na místo 20. míle dopravovali právě zejména na lodích, proti proudu řeky, k čemuž využívali potahovou stezku, jež byla v místě Svatojanských proudů na pravém břehu Vltavy.³⁷

Josef Roscher zvaný „Píček“, jeden z prvních osadníků Ztracenky, již v období dospívání patřil do party trampů, kteří se ve volném čase vydávali na dlouhé pěší výpravy. Jedna z takových výprav vedla z Prahy přes Karlštejn až do oblasti Svatojanských proudů.³⁸ Ze Ztracenky se Josef Roscher později přesunul na pravý břeh Vltavy do osady Proudý.

Václav Kudrnáč v rozhovoru popisuje, že jeho otec Václav Kudrnáč st. (narozen 1905) začal místa Svatojanských proudů navštěvovat za první republiky.

Společně s partou kamarádů tahal o sobotách na objednávku po navigaci hausbót z Prahy právě do míst Svatojanských proudů.

---

³⁴ HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*. 2. upr. vyd. Praha: Novinář, 1990. ISBN 80-7077-432-0.

³⁵ ústní sdělení V. Kudrnáče ze dne 30. 9. 2020

³⁶ HUBERT, Miroslav. *Dějiny plavby v Čechách II*. Děčín, 1997. ISBN 80-238-0446-4; VICHTA, František. *Historie pražské paroplavby*. České Budějovice: Pražská paroplavební společnost a.s. ve Vydavatelství MCU, 2008. ISBN 978-80-7339-124-9.

³⁷ princip tzv „koničkování“ lodí na navigaci je k vidění např. v dobových záběrech z míst Svatojanských proudů zde: Hledání ztraceného času, 2004, Hledání ztraceného času – Vltava v obrazech (66). Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=GIO8V2Y5Ohk>

³⁸ ústní sdělení M. Macha ze dne 7.10 2021

Místo se jim natolik zalíbilo, že se na něj rozhodli vrátit i ve svém volném čase. Někteří v partě byli nezaměstnaní, ti, kteří práci měli, obvykle částečně dotovali ostatní. Postupně si mohli dovolit pořídit vlastní kánoe, a tak se pravidelně v sobotu odpoledne po práci vydávali proti proudu Vltavy na vlastních lodích.³⁹

Václav Kudrnáč st. začínal, stejně jako J. Roscher, na osadě Ztracenka, posléze se stal jedním ze zakladatelů osady 20. míle. Dalším zakladatelem 20. míle byl Jan Hirschl. Ten byl, dle svědectví dcery Jarmily Kavanové, rozené Hirschlové, veliký sportovec a spolu Janem Kličkou, který byl taktéž zakladatelem 20. míle, byli členy Sokola Vinohrady.⁴⁰ Na jaře a v létě trávili všichni tři volný čas na vodě. Na místě nejprve přespávali „na divoko“. Postupně, tak jak vyvstávala potřeba nějakého stabilnějšího zázemí, si začali z prken budovat první boudy.⁴¹

Obr. č. 3 Jak by vypadala Ztracenka, kdyby se nebouralo – ilustrace typu výstavby prvních objektů na osadách. Zdroj: Trampský časopis Pucejř. 2/2018. Praha 4, 2018. s. 11 dostupné na <https://www.trampsky-magazin.cz/obchod/trampsky-casopis-pucejir-13/>

³⁹ ústní sdělení V. Kudrnáče ze dne 30. 9. 2020

⁴⁰ ústní sdělení J. Kavanové ze dne 19. 2. 2021

⁴¹ ústní sdělení V. Kudrnáče ze dne 30. 9. 2020

Poloha osady 20. míle nebyla trampy zvolena náhodně, podle J. Kavanové, rozené Hirschlové, vedla již v té době z obce Krňany cesta dolů k Vltavě – k místu, kde byla navigace pro lodě. Pro trampy to tedy bylo strategické místo, přístupné podél řeky a zároveň stezkou do blízké vesnice, propojené s civilizací. Významným faktorem pro vznik osady právě na tomto místě byl také zdroj pitné vody v podobě studánky, které se později, vzhledem k tomu, že byla na pozemku Josefa Roschera, začalo říkat Roscherka.⁴²

4.5. Vznik osady Proudý

První chaty na osadě 20. míle vyrostly v roce 1926. Tento rok je také považován za rok vzniku osady Proudý, která posléze na 20. míli navázala. V roce 1929 zasáhla oba břehy Vltavy v místech Svatojánských proudů ledová dřevnice, která poničila množství chat, které se nacházely bezprostředně u řeky. Zároveň bylo již na počátku 30. let mezi trampy povědomí o chystané výstavbě Štěchovické přehrady, někteří z nich si tedy začali zajišťovat pozemky pro výstavbu svých chat ve vyšších polohách nad řekou. Vlastníkem pozemku v těchto místech byl statkář Josef Bartoš, který jej nechal rozparcelovat na menší pozemky a ty následně rozprodal.⁴³

Podle výpovědí pamětníků měla na statkářovo rozhodnutí pozemky prodat vliv jednak ekonomická krize 30. let, dále pak také skutečnost, že mu v tomto období shořel mlýn a potřeboval finance, a snad i paní Kličková, maminka Jana Kličky, která se měla u statkáře za prodej pozemků přimluvit. V archivních záznamech se mi bohužel nepodařilo dohledat žádný záznam, který by statkářovy motivace k prodeji potvrdil či vyvrátil. Ze záznamu v kronice osady Proudý vyplývá, že byly pozemky v této oblasti, v době před výstavbou Štěchovické přehrady, nabízeny za 17 Kč za čtvereční sáh.⁴⁴

---

⁴² ústní sdělení J. Kavanové ze dne 19. 2. 2021

⁴³ ústní sdělení V. Kudrnáče ze dne 30. 9. 2020

⁴⁴ Kronika osady Proudý, inzerát architekta Aloise Hubáčka lákající na koupi pozemků v oblasti rekreační osady Proudý, 1 čtvereční sáh = 3.59 m²

Tento způsob vzniku osady předurčuje i její ojedinělý ráz v tom smyslu, že mezi jednotlivými chatami jsou poměrně velké vzdálenosti a majitelé vlastní kromě samotné chaty i poměrně rozsáhlý pozemek v jejím okolí.⁴⁵

Obr. č. 4 Fotografie z osady Proudý. Foceno počátkem 30. let 20. st: 1) v pozadí chata J. Kličky. Zleva J. Klička, neznámá žena, J. Hirschl a p. Tranta. 2) J. Hirschl, J. Klička a další neznámý osadník cvičí před chatou J. Kličky 3) „Koničkování“ lodí proti proudu řeky Vltavy, druhý muž v řadě je V. Kudrnáč, za ním J. Hirschl. Zdroj: *archiv J. Kavanové, rozené Hirschlové*

⁴⁵ V současnosti je v oblasti více než 80 rekreačních objektů s průměrnou rozlohou pozemku 1995 m². Nejmenší pozemky se svou rozlohou pohybují okolo 600 m², největší dosahují až 6000 m²

4.6. Vývoj před 2. světovou válkou

Nedílnou součástí společenského života na osadě byl sport. První volejbalové hřiště bylo vybudováno v blízkosti řeky nad chatami 20. míle. V průběhu 30. let byla založena osadní klubovna Šaškárna a u ní další volejbalové hřiště.⁴⁶

Dominujícími sporty na osadě byly právě volejbal, cyklistika, lukostřelba a atletika. Pořádaly se turnaje mezi osadami, luky se vyráběly svépomocí. Během letních měsíců se sjížděla Vltava, Lužnice, Sázava, během zimy se jezdilo lyžovat.⁴⁷

Obr. č. 5 Sporty na osadě i mimo ni. Foceno někdy v 30. letech 20 století. Na horní fotografii vpravo zachyceno hřiště Šaškárna. Zdroj: archiv J. Kavanové, rozené Hirschlové

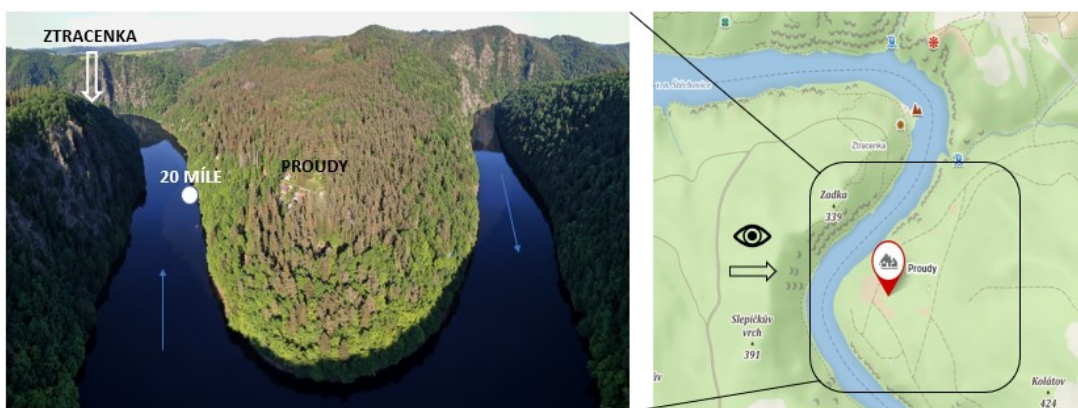
⁴⁶ MARŠÁLEK, Martin. *Osadní toulky*. Praha: Mladá fronta, 2018. ISBN 978-80-204-3479-1. s 60

⁴⁷ ústní sdělení V. Kudrnáče ze dne 30. 9. 2020

Co se týče mimosportovního společenského života, možností k vyžití bylo více. Jednu z nich skýtala již zmiňovaná klubovna u hřiště Šaškárna, kde se pravidelně pořádala setkání osadníků. Večer se pálily ohně, zpívaly písně. Ve 20. letech začaly vznikat první trampské písně, jeden z jejich významných autorů J. Mottl byl členem Ztracenky, se kterou osady na pravém břehu řeky udržovaly vřelé vztahy. „Ztracenkáři“ si mj. jezdili do osady Proudý přes řeku pro zásobu pitné vody. Z pozemku Josefa Roschera, kde se nacházela studánka s pitnou vodou, byl ve spolupráci se „Ztracenkáři“ vybudován přepad dolů k řece, kde bylo možno vodu načerpat.⁴⁸

O čilém životě na osadě svědčí i fakt, že měla vlastní kantýnu – U Jindry.⁴⁹ Další možností společenského vyžití a stravování byla restaurace U Tůmů v Krňanech. V Krňanech byla také možnost zakoupit si potraviny v koloniálu Františka Petrlíka.⁵⁰ Hojná společenská meziosadní setkání probíhala také v hospodě U Taterů v Třebenicích a v dřevěné kantýně U Fábery v místě dnešní Štěchovické přehrady.⁵¹

Obr. č. 6 Vlevo fotografie jako 3D výřez z mapy - pohled ze západu na meandr Vltavy v oblasti osad, bílý bod označuje místo původní osady 20. míle, foto archiv autorky. Vpravo vyznačení pohledu na mapě dostupné na www.mapy.cz

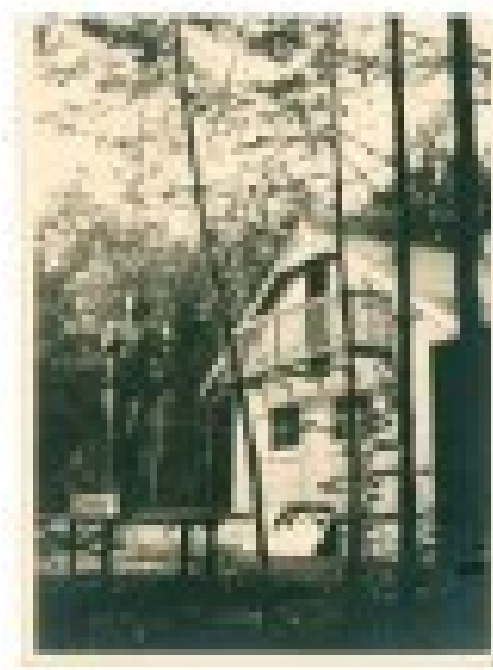
⁴⁸ ústní sdělení M. Macha ze dne 7. 10. 2021

⁴⁹ MARŠÁLEK, Martin. *Osadní toulky*. Praha: Mladá fronta, 2018. ISBN 978-80-204-3479-1. s 60

⁵⁰ ŠMERÁK, Václav a Jiří ŠKUBA. *Mezi Vltavou a Sázavou: 1061–2011*. Krňany: Mezi řekami, 2011.

⁵¹ ústní sdělení J. Kavanové ze dne 19. 2. 2021

Charakter staveb rekreačních objektů se v průběhu 30. let 20. století začal proměňovat z původních chatek a „boudiček“ ztlučených z pár prkýnek na větší chaty, často s oddělenými místnostmi na spaní. Z výpovědí pamětníků vyplývá, že byly v osadě vystaveny minimálně dva velké objekty srubového charakteru. Majiteli jednoho ze srubů byla rodina Jana Hirschla. Srub, který Jan Hirschl za pomoci kamarádů z Proudů postavil, měl dokonce podlahu tvořenou parketami. K těm se Jan Hirschl dostal přes svého tchána, který byl zaměstnán jako truhlář v Národním divadle v Praze a po rekonstrukci divadla dostal parkety k dispozici ke spálení.⁵²

Obr. č. 7 Fotografie srubu rodiny Hirschlových. Postaven byl v druhé polovině 30. let. Během 2. světové války byl zničen.
Zdroj: archiv Jarmily Kavanové, rozené Hirschlové

---

⁵² ústní sdělení J. Kavanové ze dne 19. 2. 2021

4.7. Poválečné období

4.7.1. Obce Krňany, Teletín, Třebsín

Na statku Josefa Bartoše, původního majitele pozemků osady Proudý, v Teletíně se během 2. světové války, v roce 1940, odehrávala tzv. hachšará – výcvik židovské skautské mládeže v praktických zemědělských činnostech jako příprava na budoucí vystěhování do Palestiny. Devět mladých lidí židovského původu zde pracovalo za ubytování, stravu a malou mzdu až do listopadu 1940.⁵³

V roce 1942 se prostor osady Proudý, Krňan, Teletína a Třebsína stal součástí výcvikového prostoru Waffen-SS (SS-Truppenübungsplatz Beneschau, později SS-Truppenübungsplatz Böhmen). Většina obyvatel obcí byla vystěhována. Dle Pamětní knihy obce Krňany⁵⁴ byl statek v Teletíně přidělen za zásluhy majorovi SS, který ohluchl u Lvova (tehdy v Polsku). Na statku se pěstovalo obilí, na „ *kterém si po osvobození Rudou armádou maršála Koněva pochutnávali rudoarmějci, kteří měli na poli zakopaná děla a na okraji lesa Bukovce měli zemljanky*“.⁵⁵

Z Krňan bylo během okupace vystěhováno 262 obyvatel, 19 zůstalo na práci. Z Třebsína bylo vystěhováno 253 obyvatel, na práci zůstalo 52, z Teletína bylo vystěhováno 217 obyvatel a na práci jich zůstalo 5.⁵⁶

O Velikonocích 1952 byli v obci Teletín vyhlášeni místí kulaci – boháči. Statkář Josef Bartoš s rodinou dostal příkaz k vystěhování hned poté, co sklídí všechno obilí. Po žních se jeho rodina vystěhovala za rodiči manželky do Chrástu nad Sázavou. Josef Bartoš následně pracoval ve zlatých dolech ve Studeném u Jílového.⁵⁷

---

⁵³ RADKOVIČOVÁ, Jitka. *Teletín, koláž textů, fotografií, osudů: Kapitoly z dějin židovského skautského hnutí [online]. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/uploads.mangoweb.org/shared-prod/skautskyinstitut.cz/uploads/2015/01/Hachsara_Teletin.pdf*

⁵⁴ Soka – Benešov, fond MNV Krňany, Pamětní kniha r. 1942–1978, s. 1.

⁵⁵ tamtéž

⁵⁶ Kronika obce Krňany a připojených obcí Třebsín a Teletín 1971–1978, s. 18

⁵⁷ Soka – Benešov, fond MNV Krňany, Pamětní kniha r. 1942–1978, s. 2–3.

Obr. č. 8 Statek Josefa Bartoše v 70. letech 20. století, toho času ve správě JZD. Zdroj: SokA – Benešov, fond MNV Krňany, Pamětní kniha r. 1942–1978

4.7.2. Proudý

V roce 1938 započala výstavba Vodní nádrže Štěchovice, kompletně dostavena byla v roce 1945, k jejímu napuštění došlo v roce 1943.⁵⁸ Zatopeny tak byly původní prostory u řeky osad Ztracenky a 20. míle. Zatopení samozřejmě proměnilo i charakter vodního toku. Svatojánské proudy zanikly a vystřídal je přehradou zklidněný tok řeky.

*⁵⁹Pod Mravenčí skálou, v tichu večera,
spatříš někdy jasnou hvězdu na dně jezera,
nad vodou se vznáší modrý plamínek,
jsou to jen návraty dávných vzpomínek,
jsou to jen návraty dávných vzpomínek.
A jejich tiché hola - hou
už mizí dálavou.*

---

⁵⁸ Povodí Vltavy. *Vltavská kaskáda* [online]. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.pvl.cz/vodohospodarske-informace/vodni-dila/vltavska-kaskada>

⁵⁹ Píseň Pod Mravenčí skálou, autor textu a hudby Jarka Mottl – člen osady Ztracenka, Dostupné z: <http://tramp-archivy.cz/atp/index.php>

*Stopy vzpomínání mládím zahřejí,
tenkrát jsme tu naslouchali hudbě peřejí,
naše Velká řeka, ve svém bloudění,
stala se na věky řekou mlčení,
stala se na věky řekou mlčení.
A jejich tiché hola - hou
už mizí dálavou.*

*Svatojánské proudy zmlkly pojednou,
jejich krása divoká se stala legendou,
totém nad Ztracenkou, když jde slunce spát,
žaluje do noci, škoda nastokrát,
žaluje do noci, škoda nastokrát.
A jejich tiché hola - hou
už mizí dálavou.*

*Na Mravenčí skále najdeš jména těch,
kteří se už odebrali na protější břeh...
Až tě osud pozve na poslední bál,
kroky se zastaví, život běží dál,
kroky se zastaví, život běží dál
A jeho slavné hola - hou
se vrací dálavou.*

Od ustavení vojenského cvičiště SS byla osada Proudý pro své obyvatele nepřístupná. První návraty proběhly nedlouho po skončení 2. světové války v roce 1945. Z původní chatové zástavby nezbylo v oblasti téměř nic. Většina chat byla zbourána, možná i rozebrána a deponována na jiné místo, to se ovšem nikdy nepodařilo prokázat. Dle svědectví Jarmily Kavanové, rozené Hirschlové, zůstaly z původní výstavby pouze tři chaty – původní chata jejich rodičů, sousední chata Jana Kličky a chata Václava Kudrnáče.

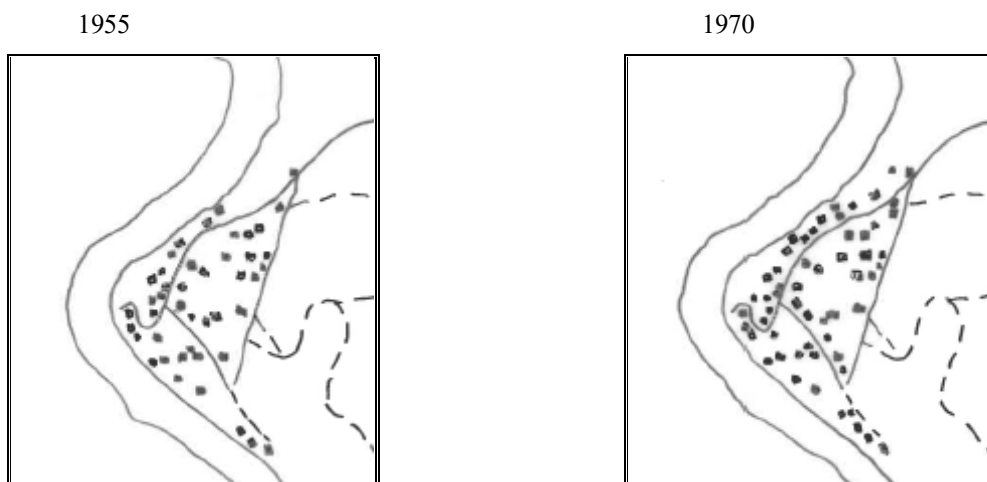
Obr. č. 9 Chaty po 2. světové válce: **O** – chata J. Kličky, která přečkala 2. světovou válku, **O** – původní chata Hirschlových, která přečkala 2. světovou válku, **O** – místo kde stál před 2. světovou válkou srub Hirschlových. Během 2. světové války byl zničen, zbyly jen základy a kamenná podezdívka, na které byla po válce postavena nová chata. Dostupné na:

<https://www.ikatastr.cz/#kde=49.83956,14.44895,17&info=49.84516,14.45577>

Někteří osadníci meziválečného období se již do Proudů nevrátili. Ti, co se vrátili, začali osadu postupně obnovovat. V roce 1955 byla v místě zřízena zastávka parníku, což nepochybně usnadnilo přísun nových obyvatel osady. Dle osadní kroniky společenský život po okupaci ustal a „*osadníci se věnovali soukromému životu u svých nově postavených bud*“.⁶⁰

---

⁶⁰ Kronika osady Proudý, s. 1

Obr. č. 10 Výstavba rekreačních objektů v oblasti osady Proudy v roce 1955 a 1970 Zdroj: https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=topo1952&idrastru=D7_3_M-33-77-B-d
https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=topo1952&idrastru=D7_2_M-33-77-B-d-4

K rozvoji společenského života v poválečném období nakonec přispěl opět sport. V roce 1967 bylo v osadě u cesty, na pozemku obce (původně pozemek statkáře Bartoše, který byl po komunistickém puči zkonfiskován), vystaveno nové hřiště. Ještě předtím se již v začátcích šedesátých let sehrálo několik fotbalových zápasů „junioři“ vs. „senioři“ osady. Některé ze zápasů se sehrály i na fotbalovém hřišti obce Krňany, z čehož lze usuzovat na dobré vztahy mezi osadníky a obyvateli obce. Tuto domněnku potvrzuje v rozhovoru i pan Miroslav Mach, který zmiňuje, že někteří fotbalisté z osady nastupovali k zápasům za fotbalový klub TJ Krňany.⁶¹ Jako klubovna sloužil v této době vysloužilý trolejbus.

Ten byl, pro svůj již neutěšený stav, v roce 1976 odtažen a bylo rozhodnuto, že se postaví vedle hřiště nová klubovna.

Hřiště bylo v roce 1971 vylepšeno tím, že bylo rozšířeno. Odehrávala se na něm sportovní klání ve fotbale, volejbale a ve fenoménu tramských osad – nohejbale.

Dle Miroslava Macha „dovezl“ nohejbal na osadu šerif Zdeněk Škrland ml., který celkově velmi přispěl k poválečnému rozvoji společenského života na osadě. Žil v Praze v Podolí, kde se nohejbal hrával. Inspiroval tedy osadníky, kteří ho začali zkoušet a velmi si tento sport oblíbili. V roce 2022 oslavila osada Proudy jubilejní 50. ročník nohejbalového turnaje.

⁶¹ M. Mach také v rozhovoru zmínil, že osadníci v 70. letech pomáhali při výstavbě nové prodejny potravin v Krňanech

V roce 1987 se Proudý poprvé zúčastnily Trampské ligy v nohejbale, v jejíchž několika ročnících následně zvítězily. Jelikož je sport nedílnou součástí společenského života v osadě, nemělo by nás překvapit, že mezi jejími členy najdeme vynikající sportovce. V době před druhou světovou válkou to byl Zdeněk Škrland st. (otec poválečného šerifa Z. Škrlanda ml.), který se stal olympijským vítězem v Berlíně (1936) v kanoistice dvojic na 10 km. V poválečné éře mezi jinými vynikali Jiří Princ – vítěz Jizerské padesátky (zvítězil v roce 1974) a Vilém Ungermann – několikanásobný mistr světa v nohejbale.

Sport se na osadě provozuje až do dnešních dní, i když jak říká šerif Mach: „*Dříve jsme se na hřišti museli střídat, aby si stihli zahrát všichni. A dnes? Před turnajem musíme hřiště vždy upravit, protože zarůstá lebedou.*“ V roce 2026 osada Proudý 100 let od svého založení, její charakter se, ať už vnitřní dynamikou vývoje, nebo vnějšími okolnostmi během té doby několikrát proměnil.

V současnosti se stále pálí ohně, pořádají sportovní turnaje a jednou za rok velké setkání – potlach. Přesto ale zájem některých, zejména nových, majitelů rekreačních objektů účastnit se společenských akcí není příliš velký.

Obr. č. 11 Zvadlo na potlach u příležitosti 95. výročí založení osady Proudý. Zdroj: archiv autorky, které plakát laskavě věnoval šerif M. Mach

Obr. č. 12 Osada Proudý dnes. Pohled na rozcestník, hřiště, starší typy rekreačních objektů i novou zástavbu. *Zdroj: archiv autorky*

5. Závěr

Při snaze osvětlit vznik a rozvoj trampingu, jakožto specifického fenoménu, je třeba se ohlédnout ke kořenům a začít u vývoje vztahu člověka k přírodě. V agrárním uspořádání společnosti nelze předpokládat romantický obdiv k přírodě, srovnatelný se současnými představami. Výstižnější by bylo hovořit o vysokém respektu k přírodě. Příroda byla pracovním prostorem, který bylo třeba udržovat pro svou obživu, ale nebylo nutné ji milovat či romanticky uctívat.

Již v druhé polovině 18. století ovlivnil myšlení ve Francii osvícenský filosof Jan Jacques Rousseau. Podstatou jeho teze o přirozenosti člověka bylo, že se člověk narodil přirozeně dobrý, ale společnost ho zkazila. Svou přirozenost mohl člověk mimo jiné nalézt právě v návratu k přírodě. Jeho myšlenky ovlivnily v počátcích francouzskou společnost a následně i filosofické smýšlení obecně.

V období konce 18. století a v průběhu 19. století neprobíhal vývoj společnosti jen na poli filosofickém, ale pro jednotlivce také mnohem hmatatelněji na poli hospodářském a ekonomickém. Na uspořádání evropské a americké společnosti plně projevoval proces industrializace. Ta na evropském kontinentu započala v Anglii a následně se přes Francii a Německo přenesla i do dalších zemí. Po vynalezení parního stroje v 18. století přestala být průmyslová výroba vázána na přírodní živly a došlo k rozvoji železniční a lodní dopravy. Vznikala průmyslová centra, která přilákala novou pracovní sílu – zrychlil se proces urbanizace. Co se týče našich zemí, byla oblast Předlitavska v 19. století průmyslově rozvinutější nežli Uhersko.

Rozvoj průmyslu s sebou nesl také vzestup společenské vrstvy velkopřemyslníků a vysokých úředníků na úkor aristokracie. V druhé polovině 19. století docházelo ve městech k postupnému formování střední třídy tvořené zejména učiteli, úředníky, lékaři, právníky a umělci. Život ve městě přinášel člověku nepochybně minimálně kulturní a společenské výhody. Zároveň ale, vzhledem k velkému množství lidí, hluku, znečištění z továren a s ním souvisejících nemocí, nebylo město ideálním místem pro trávení volného času a odpočinku. Možnosti úniku z prostředí města byly různé pro různé společenské vrstvy.

Zatímco podnikatelé zakupovali honosná sídla aristokracie nebo si stavěli vlastní, i za účelem vyjevení svého společenského postavení a prestiže, zástupci střední třídy si z počátku nemohli dovolit zakoupit či postavit vlastní rekreační objekt. K úniku z města jim často posloužil pronájem letního bytu na vesnici. V druhé polovině 19. století došlo k prudkému rozvoji turistiky. Ten byl umožněn zejména rozvojem parostrojní železniční dopravy. Na sklonku 19. století vznikaly první organizované spolky, ať už turistické, tělovýchovné nebo sportovní.

V USA v 19. století působil filosof Henry David Thoreau, který se s tlakem civilizace vypořádával tak, že utekl do přírody do chatky k jezeru, kde pobýval více než dva roky. Následně vydal dílo Walden, kde o tomto pobytu mimo civilizaci pojednává. Kniha Walden se stala jakousi biblí pro milovníky přírody.

První světová válka byla pro Evropu velmi bolestivým obdobím, ve kterém se v mnoha směrech lidské činnosti jakoby zastavil čas. Její konec znamenal úlevu pro celý svět. Pro společnost v českých zemích ale znamenal navíc i pocit zadostiučinění a euforie ze vzniku vlastního státu. Demokratizace a liberalizace společnosti umožňovala renesanci v mnoha aktivitách, jejichž rozvoj započal již před válkou ale i vývoj ve směrech nových. Lze si představit, že podobně jako po sametové revoluci v roce 1989, byla společnost lačná naplňovat aktivně nové možnosti seberealizace, které se před ní objevily po vzniku republiky. Začaly se mocně rozvíjet sportovní aktivity. Ať už se jedná o rozvoj závodního sportu po vzoru Anglie či znovuoživení turistiky nebo rozpuk organizací jako byl Sokol, katolický Orel či Skaut. Ve všech těchto organizacích se soustředili mladí aktivní lidé, které pojil pocit vlastenectví. Zároveň ale také doba první republiky nebyla pro mladé lidi jednoduchá, ne každý našel v nově rodícím se hospodářském systému uplatnění dle svých představ. Euforie ze vzniku republiky postupně vyprchávala a v druhé polovině 20. let a v 30. letech přišlo vystřízlivění do reality hospodářské krize.

K prudkému nárůstu rekreačních aktivit došlo ale již záhy po vzniku republiky. Projevoval se například tím, že exkluzivní villegiatury začaly doplňovat i rekreační objekty (menší vilky, domky a chaty) nižší střední i nižší vrstvy. Vznikaly také zcela nové smíšené vilo-chatové kolonie. Finanční možnosti jednotlivců se sice lišily, společný byl ale trend trávit volný čas mimo městskou aglomeraci.

Tato touha se projevovala i u jedinců, kteří se nechtěli ve volném čase řídit pravidly sportovní, tělovýchovné či jiné volnočasové organizace, nelákal je ani odpočinek na chatě v rámci již zavedené rekreační kolonie. Chtěli svobodně pobývat v „panenské“ přírodě ve společnosti stejně naladěných přátel, přespávat na divoko nebo pod plachtou či stanem. Jednalo se zejména o mladé lidi, kteří většinou, i vzhledem ke svému věku, neměli finanční možnosti k vystavení nebo pronájmu rekreačního objektu. Hlavním důvodem pro jejich specifické trávení volného času však zřejmě nebyl ani tak nedostatek financí, jako spíše jejich svobodomyšlné smýšlení.

Ambicí této práce není najít všechny okolnosti, které vedly ke vzniku tramského hnutí. Přesto jsem se výše pokusila popsat několik z těch, o kterých se dá předpokládat, že ke vzniku trampingu svým dílem přispěly.

Jakkoliv byl tramping ve svých začátcích projevem svobodomyšlného ducha, postupem času začal v některých směrech nabývat konformnější podobu. Projevem tohoto vývoje bylo zakládání stálých osad. Nejen jejich názvy, ale i podoba osadních pravidel a rituálů byla ovlivněna filmy a literaturou o Divokém západu. Inspirací pro milovníky přírody byla také výše zmíněná kniha Walden, která byla do češtiny poprvé přeložena počátkem 20. let 20. století pod názvem Walden čili život v lesích.

Většinová populace začala tramping vnímat právě skrze činnost osad. Ať už se jednalo o sportovní úspěchy nebo tramské písně, které se na osadách skládaly a staly se oblíbenými v celé společnosti. Členy osad se postupně stávaly i veřejnosti známé osoby, zejména z umělecké sféry, které k popularitě trampingu v očích veřejnosti také přispěly (např. herec a komik Jaroslav Štercl, malíř Zdeněk Burian, výše zmíněný písničkář Jaroslav Mottl, vokální skupina Settleri).

Tak, jak se stal tramping populární, začali jeho styl napodobovat i lidé, kteří s jeho podstatou neměli moc společného. Projevovalo se to například v hojně rozšířené módě oblékání se v tramském stylu a zakupováním stylových tramských doplňků. Na tuto poptávku samozřejmě reagoval trh a obchody se snažily zájemce uspokojit rozličnou nabídkou. Je pravděpodobné, že pokud by tramping nepronikl do povědomí široké veřejnosti, neprošel komercializací a nestal se módní záležitostí, jako fenomén by nepřežil.

Založení samotné osady Proudý lze již považovat za projev konformnějšího stylu v trampingu. Jejimi zakladateli byli z velké části sportovci – vodáci, kteří na místě budoucí osady nejdříve sem tam přespávali při svých víkendových výletech z Prahy. Postupně se k nim z druhého břehu Vltavy přidali také někteří trampové ze Ztracenky, po jejímž vzoru si pak tato parta sportovců/trampů vybudovala vlastní osadu. Z dobových fotografií vyplývá, že se sport na osadě i mimo ni (lyžování, vodáctví) těšil veliké oblibě. Postupem času, tak jak měli osadníci finanční možnosti, docházelo ke zvelebování původních malých chat nebo k jejich opuštění a výstavbě nových. Tento přerod z mladých vodáků, kteří přespávali v přírodě na divoko, na majitele chat a srubů, byl jistě umocněn tím, že trampové postupně zakládali rodiny, se kterými chtěli trávit společný volný čas a snažili se tak pro ně vybudovat vhodné zázemí.

V počátcích výzkumu jsem si položila několik badatelských otázek, na které se nyní pokusím odpovědět.

1) *Jaké motivace měli zakladatelé osady Proudý k jejímu založení?*

Tramská osada Proudý se nijak zvlášť neliší od dalších rekreačních objektů podobného typu, vzniklých po první světové válce. Je situována u řeky Vltavy, jižním směrem od Prahy, tedy v místech, kam po vzniku republiky zamířila valná část turistů a trampů. Přeci jen je ale přinejmenším ve dvou ohledech odlišná od většiny ostatních tramských osad. Prvním z nich je nedostupnost veřejnými dopravními prostředky v době jejího založení. Druhým je charakter výstavby rekreačních objektů. Charakterem výstavby se budu zabývat níže, nyní se v rámci první otázky zamyslím nad prvním hlediskem.

Nedostupnost osady předurčila její první „dobyvatele“. V období 20. let 20. století byla v Československu na vzestupu turistika, stejně tak i tramping a vodní sporty. Mladí lidé ve svém volném čase hledali způsob seberealizace.

První z trampů se na místo osady dostávali z Prahy po vodě, proti proudu řeky. Lodě „tahali na navigaci“ jinak také „koníčkovali“, tzn., že měli lodě navázané na lanech a ze břehu je táhli proti proudu. Tento fyzicky náročný způsob cesty mohli zvládnout jen zdatní sportovci. A jak vyplývá ze svědectví potomků a dobových fotografií, někteří opravdu zdatní sportovci byli.

Jan Hirschl a Jan Klička sportovali též organizovaně v Praze v rámci Sokola Vinohrady.

Jiní, jako například Václav Kudrnáč st. či Josef Roscher, nebyli členy žádné sportovní organizace. Dle svědectví jeho vnuka o Josefu Roscherovi víme, že byl skutečným trampem. Pravidelně vyrážel z Prahy s partou kamarádů na několikadenní výpravy, tak se patrně dostal i do míst Svatojánských proudů. Václav Kudrnáč st. se na místo poprvé dostal díky brigádě, kdy z Prahy tahal na objednávku s partou kamarádů hausbót. Hirschl s Kličkou se znali již z Prahy, je možné, že se seznámili v Sokole, s jistotou to ale tvrdit nemůžeme. Na místo dnešních Proudů se poprvé dostali po vodě.

Na příkladech těchto čtyř osob je patrné, že se u nich lišil prvotní impuls, díky kterému se na místo dostali. Společně měli jistě to, že se jim krajina Svatojánských proudů zalíbila a rozhodli se do ní vracet.

Někteří více jako trampové, jiní více jako sportovci. Na levém břehu byla již založena osada Ztracenka, nabízelo se tedy vzít si ji za vzor pro založení vlastní osady. Po založení osady 20. míle docházelo k prolínání se Ztracenkáři, z nichž někteří do 20. míle či později do Proudů přešli.

Sekundární motivací pro vznik osady Proudů byla nepochybně její vyšší poloha, díky níž se obyvatelé osady, poté co se dozvěděli o plánovaném postavení Štěchovické přehrad, mohli přesunout do míst, kterým nehrozilo zatopení.

2) *Měnil se v čase charakter výstavby?*

Ve dvacátých letech 20. století bylo místo budoucí 20. míle, následně Proudů, volným prostranstvím u vody, kde bylo možné přespát „na divoko“ nebo ve stanu při výpravách do přírody a za sportem. Vedla okolo něj potahová stezka, po které v minulosti koně tahali lodě proti proudu řeky. Na druhém břehu řeky bylo již zbudováno několik malých boudiček osady Ztracenka.

V roce 1926 byla oficiálně založena osada 20. míle, která později splynula s výše položenou osadou Proudů. Na konci dvacátých let vyrostly na osadě první boudy podobného typu, který ukazuje obr. č. 3. Během 30. let se charakter rekreačních objektů proměňoval – z původních malých boudiček se stávaly větší objekty. Zároveň se výstavba posouvala směrem nahoru do svahu, na parcely, které osadníkům prodal statkář Bartoš z Teletína. Způsob pořízení pozemků pro výstavbu Proudů předurčil osadě netradiční charakter zástavby, netypický pro jiné tramské osady v okolí.

Jednotlivé pozemky jsou rozlehlé, není výjimkou, že si v poválečném období na pozemku svých rodičů postavili další rekreační objekt následně i jejich potomci. Před druhou světovou válkou byly postaveny i minimálně dva objekty srubového charakteru.

Během druhé světové války byla osada součástí výcvikového prostoru SS a stala se tak nepřístupnou. Napuštěním Štěchovické přehrad na konci války byla zatopena osada 20. míle. Po válce zůstaly zachovány pouze tři objekty původní zástavby Proudů.

Započala tak třetí etapa výstavby osady, během následujících dvaceti let byly vystaveny rekreační objekty, z nichž většinu můžeme na osadě vidět do dnešních dnů.

V současné době je na osadě Proudý několik rozestavěných (rekonstruovaných) objektů. Místo se tedy, co se týče zástavby, proměňuje neustále. Charakter nové výstavby svým charakterem odpovídá většinou dvoupodlažním chalupám či rodinným domům.

3) *Jaké sporty se na osadě provozovaly?*

V předválečném období se provozovala kanoistika, běh, závody na kolech, lukostřelba a volejbal. V těchto sportech se pořádaly meziosadní turnaje. Mimo dosah osady se jezdilo v létě na vodu a v zimě na lyže. V roce 1936 zvítězil Zdeněk Škrland st. na olympiádě v Berlíně v kanoistice na 10 km. Po 2. světové válce byl sport v útlumu, nejprve obyvatelé osady pracovali na znovupostavení svých rekreačních objektů, následně u nich trávili svůj čas v soukromí. Ale právě sport stál za vzkříšením společenského života na osadě. Prostřednictvím šerifa Zdenka Škrlanda ml. se na osadě začaly pořádat nohejbalové a fotbalové turnaje. V roce 1967 bylo postaveno nové hřiště a osada začala postupně znovu žít nejen sportem, ale i společenským životem.

V roce 1987 se osada zapojila do nohejbalové Trampské ligy. Vilém Ungermann, který je dodnes členem osady, se stal několikanásobným mistrem světa i Evropy v nohejbale.

V současnosti se stále udržuje tradice nohejbalových turnajů. V letošním roce osada pořádá jubilejní 50. ročník. Jinak je sport spíše na ústupu, neboť starší generaci prozatím mladí nenahradili.

4) *Jaké byly vztahy mezi osadníky a obcí?*

Ačkoliv jsem v historických pramenech nenašla mnoho informací, ze kterých by se dalo na vztahy mezi osadou a obcí usuzovat, je velmi pravděpodobné, že k vzájemným interakcím docházelo v několika rovinách.

Ve společenské rovině se osadníci potkávali s obyvateli obce Krňany v hospodě U Tůmů nebo například při fotbalových zápasech či při brigádách.

Do majetkoprávních vztahů spolu vstupovali v rámci pronájmu pozemků, které před rokem 1948 patřily Josefu Bartošovi a po komunistickém puči připadly státu. Na takovém typu pozemku bylo například postaveno nové hřiště. Dle sdělení Miroslava Macha si ho osadníci pronajímali od obce za symbolickou cenu 1 Kčs/rok. Z této skutečnosti se dá usuzovat, že mezi obcí Krňany a osadou panovaly dobré vztahy.

Po roce 1989 byly tyto pozemky navraceny dceři Josefa Bartoše paní Mansfeldové, se kterou se osadníci taktéž dohodli na pronájmu za symbolickou cenu a jako protislužbu jí nabídli výpomoc v rámci jejího statku. I v dnešní době jsou vztahy mezi osadou a obcí na velmi dobré úrovni, chystá-li se nějaká větší společenská či sportovní akce na osadě, pomáhá obec s její propagací.

5) *Jaký výhled má osada do budoucnosti?*

Jak již bylo řečeno, v současné době se na osadě stále pořádají společenské akce i sportovní turnaje. Mimo tyto oficiální akce ale již osada nežije tolik jako v minulosti. Chybí zde generace „třicátníků“, kteří by převzali žezlo po starších osadnících.

Zajímavé je, že podle pana Macha na Ztracence tento problém s nedostatkem mladších aktivních členů osady není. To může být způsobeno jednak tím, že osada Ztracenka, „matka všech osad“, dosáhla obecně větší popularity. Hlavní roli zde, dle mého úsudku, však hraje právě rozlehlost pozemků okolo rekreačních objektů na osadě Proudý. Chce-li si případný nový majitel zakoupit rekreační objekt, kde bude mít soukromí, může s klidným svědomím zvolit objekt v osadě Proudý. Takový nový majitel se ale pak nejspíše nebude účastnit společenského života a tramských rituálů v osadě.

Vyhlídky na zachování tradic a odkazu zakladatelů osady do budoucna tedy nevypadají právě růžově. Vývoj se ubírá spíše směrem k tradiční chatařské či chalupářské kolonii, kde jedinou společenskou akcí bývá návštěva restaurace, popřípadě fotbalového zápasu.

6) *Má tramping šanci přežít v 21. století, nebo spíše zaniká?*

Ze současné situace na osadě Proudý by se dalo usuzovat, že se idea trampingu postupně vytrácí a z osad se budou postupně stávat obvyklé chatové kolonie s čím dál menší četností odkazů ke trampským kořenům.

K mému velkému překvapení ovšem tramping žije a přežívá a jeho životní projevy se, příznačně k 21. století, dají vysledovat na sociálních sítích. Na sociální síti Facebook jsem našla několik skupin, ve kterých se sdružují fanoušci trampingu, badatelé, fotografové, aktivní trampové nebo jen zájemci o víkendový výlet. Například skupina Čeští trampové čítá necelých 5 tisíc členů. Jen za měsíc prosinec je v této skupině před 30 různých příspěvků z vandrů po celé České republice. Z fotografií je patrné, že valná část trampů přespává v lese nebo pod skalním převisem pod širákem či provizorním stanem z plachty a větví. Někteří používají v dnešní době dostupné lehké a kvalitní vybavení, jiní jsou věrní kůžím z bizona či vysoké. Někteří táboří v původních trampských kempech či objektech, jejichž polohu se snaží před veřejností utajit, a pokud o ní sdílejí informace, tak jen při osobním setkání se zájemcem o tramping. Je tedy patrné, že i v dnešní době, kdy jsou prakticky neomezené podmínky, jak může člověk trávit svůj volný čas, tramping žije a minimálně v oblasti komunikace „jde s dobou“.

Tak, jako tomu bylo minulosti, naráží trampové na překážky i v dnešní době. Ty jsou dány zejména ochranou přírody a významných, například archeologických, lokalit. Pokud si tramp není jistý, co je v oblasti jeho zájmu dovoleno, měl by si informace ověřit např. u Agentury ochrany přírody a krajiny ČR. Správy jednotlivých CHKO na svých webových stránkách zveřejňují aktuální informace o přístupnosti jednotlivých oblastí a případných možnostech rozdělávání ohňů na místech k tomu určených. Pokud není návštěvní řád respektován, dochází k likvidaci nelegálně vybudovaných trampských kempů a chat. V rámci sociální sítě Facebook jsem také narazila na skupinu Roverští elfové, která se silně vymezuje nejen proti trampům, ale například i proti správě CHKO Kokořínsko, která dle jejich názoru, přistupuje k dodržování návštěvního řádu laxně a toleruje trampům porušování předpisů. Tato skupina také mapuje nelegální trampské stavby a následně podává podněty na příslušné úřady k jejich odstranění.

Idea trampingu tedy přežívá i v 21. století, udržuje jí nejen generace poválečných trampů, ale i mladí lidé, kteří touží prožít to, co jejich předci. Logicky se volnomyšlenkářský přístup trampů, tak jako v minulosti, střetává s omezeními společnosti.

Vzhledem ke stále se prodlužujícím obdobím sucha, důslednějšímu chránění hnízdišť ohrožených druhů zvířete a dalších významných lokalit, se dá očekávat, že kontroly nelegálního táboření a rozdělávání ohňů budou v oblastech, kde hrozí riziko požáru, četnější a restriktive přísnější. Zároveň se dá předpokládat, že zkušenější trampové by se měli umět v přírodě pohybovat s ohleduplností a učit to i své nástupce. Z komunikace na facebookových stránkách vyplývá, že některá z trampských tábořišť není dnes složitě najít, a to právě i díky zveřejňování fotografií na sociálních sítích, a tak se na ně dostávají i lidé, kteří nemají s trampem nic společného a poškozují pověst trampů tím, že v okolí tábořišť nechávají nepořádek, jsou hluční a ničí přírodu.

Jak se tedy bude vyvíjet trampung v průběhu 21. století bude do značné míry záležet na trampech samotných, jejich přístupu a ochotě vychovávat mladší generaci k zodpovědnosti k přírodě a její ochraně a také na schopnosti udržet si svou pověst milovníků přírody. Ostatně výzva k důsledné ochraně přírody a rozumnému hospodaření s jejími zdroji nečeká v následujících letech jenom trampy, nýbrž celou naši společnost.

Seznam použité literatury

BLAŽKOVÁ, Tereza, Dana FIALOVÁ a Václav MATOUŠEK, ed. *Individuální a masová rekreace v okolí velkých industriálních měst v 19.–21. století*. Praha: Togga, 2014. Steam.

HIML, Pavel a Jan TUČEK. *Texty k historickému prosemináři FHS UK*. Praha: FHS UK, 2015.

HUBERT, Miroslav. *Dějiny plavby v Čechách II*. Děčín, 1997. ISBN 80-238-0446-4; VICHTA, František. *Historie pražské paroplavby*. České Budějovice: Pražská paroplavební společnost a.s. ve Vydavatelství MCU, 2008. ISBN 978-80-7339-124-9.

HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*. 2. upr. vyd. Praha: Novinář, 1990. ISBN 80-7077-432-0.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918–1938)*. Praha: Libri, 2000. Dějiny českých zemí.

KRŠKO, Jan, Jan MAREŠ, Jan POHUNEK, Jan RANDÁK a Jan ŠPRINGL. *Český tramping v časech formování a rozmachu*. Praha: Academia, 2019. První republika. ISBN 9788020028976.

LENDEROVÁ, Milena, JIRÁNEK, Tomáš, MACKOVÁ, Marie a Univerzita Karlova. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Praha: Karolinum, 2009. s. 269-274. ISBN 978-80-246-1683-4.

MARŠÁLEK, Martin. *Osadní toulky*. Praha: Mladá fronta, 2018. ISBN 978-80-204-3479-1. Pohunek-Přebal, J. 2018. Století trampingu. Praha: Národní muzeum.

MATOUŠEK, Václav. *Čechy krásné, Čechy mé: proměny krajiny Čech v době industriální*. Praha: Krigl, c2010. ISBN 978-80-86912-36-3.

MATOUŠEK, Václav. *Vzorové letoviště Hradištko. Vznik a prvé desetiletí meziválečného letoviště na soutoku Vltavy a Sázavy*, Historická geografie 41 2015

PROFOUS, Antonín, Vladimír ŠMILAUER a Jan SVOBODA. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, pův. význam a změny*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1960

RŮŽKOVÁ, Jiřina a Josef ŠKRABAL. *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005*. Praha: Český statistický úřad, 2006. ISBN 80-250-1277-8.

ŠMERÁK, Václav a Jiří ŠKUBA. *Mezi Vltavou a Sázavou: 1061–2011*. Krňany: Mezi řekami, 2011. ISBN 978-80-260-0384-7.

VITOUŠ, Pavel. *Malá encyklopedie sportu*. Praha: Mladá fronta, 1980. Malé encyklopedie (Mladá fronta).

WAIC, Marek a Jiří KÖSSL. *Český tramping 1918–1945*. Praha: Práh, 1992. ISBN 80-900835-7-9.

Internetové zdroje

Hledání ztraceného času, 2004, Hledání ztraceného času – Vltava v obrazech (66). Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=GIO8V2Y5Ohk>

RADKOVIČOVÁ, Jitka. *Teletín, koláž textů, fotografií, osudů: Kapitoly z dějin židovského skautského hnutí* [online]. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/uploads.mangoweb.org/sharedprod/skautskyinstitut.cz/uploads/2015/01/Hachsa_ra_Teletin.pdf

Povodí Vltavy. *Vltavská kaskáda* [online]. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.pvl.cz/vodohospodarske-informace/vodni-dila/vltavska-kaskada>

Trampský časopis Pucejř. 2/2018. Praha 4, 2018. s. 11 dostupné na <https://www.trampsky-magazin.cz/obchod/trampsky-casopis-pucej-r-13/>

<https://mezirekami.cz/wp-content/uploads/2021/04/Kronika-obce-Krnany-a-pripojenych-obci-Trebsin-a-Teletin-1971-1978.pdf>

<https://ags.cuzk.cz/archiv/>

<https://www.ikatastr.cz/>

www.mapy.cz

<https://www.czso.cz/csu/czso/historicky-lexikon-obci-ceske-republiky-2001-8771jn6lu9>

<https://app.iprpraha.cz/>

<https://mapy.geology.cz/geocr50/#>

<http://tramp-archivy.cz/atp/index.php>

<https://www.facebook.com/groups/363037884706070>

<https://www.facebook.com/roverstielfove>

Archivní materiály

SokA – Benešov, fond MNV Krňany, Pamětní kniha r. 1942–1978

Pořízené rozhovory

Rozhovor s Václavem Kudrnáčem – přepis v příloze této práce

Rozhovor a písemná komunikace s Jarmilou Kavanovou – přepis v příloze této práce

Rozhovor s Miroslavem Machem – přepis v příloze této práce

Seznam obrázků		str.
Obrázek 1	Poloha osady Proudý vůči Praze	22
Obrázek 2	Vývoj počtu obyvatel v letech 1869–1961	24
Obrázek 3	Jak by vypadala Ztracenka, kdyby se nebouralo	26
Obrázek 4	Fotografie z osady Proudý	28
Obrázek 5	Sporty na osadě i mimo ni	29
Obrázek 6	Fotografie jako 3D výřez z mapy	30
Obrázek 7	Fotografie srubu rodiny Hirschlových	31
Obrázek 8	Statek Josefa Bartoše v 70. letech 20. st., tč. ve správě JZD	33
Obrázek 9	Chaty po 2. světové válce	35
Obrázek 10	Výstavba rekr. objektů v oblasti Proudů v roce 1955 a 1970	36
Obrázek 11	Zvadlo na potlach u příležitosti výročí založení osady Proudý	37
Obrázek 12	Osada Proudý dnes	38

Přílohy:

Přepis rozhovoru s Václavem Kudrnáčem

Kdy jste na osadu Proudý začal jezdit?

Já jsem 40. ročník, takže jezdili tam moji rodiče za první republiky a táta byl jeden ze zakládajících členů Ztracenky, který potom, když už se vědělo, že se budou bourat lesy a bude se stavět Štěchovická přehrada, tak se přesunul na druhou stranu řeky, kde v 30. letech v době krize začal velkostatkář Bartoš parcelovat les, tak si tam s kamarády začali postupně kupovat kousky parcel a začali si tam stavět. Takže to bylo někdy v 30. letech. Původně na té naší straně byla dole u řeky pláň, kde se zatáčela řeka směrem ke Ztracence a tam byla osada 20. míle. To byly chatičky stlučené z bedniček od syrečků a od slanečků, jak se říkalo, a tam se jezdilo přes léto pinkat volejbal. A tady už nahoře, jak je osada Proudý, tam už se vlastně na těch parcelách začaly stavět první chaty. To byly takové chaty 2×3, 4×3 m a ty tam vydržely až do války. V roce 1942 se to muselo vystěhovat a byl tam vojenský prostor SS. Rodiče tam jezdili až do toho roku 1942, takže jsem někde měl, možná bych to ještě našel, fotku, jak mě naši koupali ještě v neckách ve starých proudech, jako dvouletého caparta. Po válce se celá situace opakovala, řada lidí sice zmizela, někteří ale začali znovu jezdit. Takže já jsem tam jezdil jako malý kluk s rodiči, sousedi taky. Kde byly děti, tak se to sblížilo, no a postupně, jak jsme dospívali, tak jsme po rodičích převzali žezlo. Je nás tam takových víc a vlastně tam už dneska dožíváme, protože jsou naše řady už prořídlé. Já jsem osmdesátník, takže se tam v podstatě držíme setrvačností, silou vůle.

Vaše děti už tam s vámi nejezdí?

Jezdí, já mám na parcele poměrně veliký pozemek, kde si vdaná dcera postavila taky chatičku a jezdí tam. Samozřejmě ne tak pravidelně jako my, kteří jsme k tomu přirostli, protože ti mladí v produktivním věku mají trošku jiné zájmy. Letos jsme koncem srpna měli, nedá se říct potlach, ale takový přátelský posezení u táboráku, které ale už většinou tvoří mladší generace, která tam jezdí. Hrají tam nohejbal, mají osadní klubovnu, hřiště, takže se tam tradice nějakým způsobem udržují.

V klubovně se obyčejně mladí v pátek nebo v sobotu scházejí při kytáře, něco se pokecá, popije a mají zábavu. To víte, my starší už se trošku držíme stranou, ale zaplat' pán bůh, že to tam ještě funguje.

Dočetla jsem se, že po válce se hodně hrály nohejbalové a volejbalové turnaje. Vy jste také hrával?

Já se svojí výškou 166 cm bych mohl hrát akorát pod sítí, ale hrávalo se tam, ted'ko tam spíš hrají nohejbal. Volejbal už hodně ustoupil, spíš se tam hraje nohejbal. Jeden ze členů osady Vilda Ungermann reprezentoval i naši republiku. Takže tito mladí kluci to tam dost drží a propagují. Jinak ta osada má asi 100 chat (členů), ale to víte, to není pravidlem, protože řada jich je už opuštěná nebo je koupili noví majitelé, kteří k tomu už nemají ten vztah nebo se ještě neaklimatizovali. Prostě je to rozlehlé, tím, že to není klasická osada v údolíčku jako jinde, kde byly namačkané chatičky na sebe. Jsou to chaty na parcelách, tak jsou od sebe vzdálené, já mám nejbližšího souseda 50 nebo 100 m daleko, takže když nechceme, tak se ani nevidíme. Osada se táhne podél řeky v několika vrstvách parcel, tři, čtyři vrstvy parcel od zatáčky od Třebsína podél vody až ke skalám Mařenkám, jak byste možná našla na mapě, kde se skály zvedají nad řeku do výšky přes 200 m a to už je spíš pro horolezce.

Mě by vlastně spíše zajímal vznik osady...

No vznik, oni se tam vlastně naši rodiče a vrstevníci mých rodičů stáhli za první republiky. Ti chlapi, to byli tenkrát pětadvacetiletí, třicetiletí kluci, řada jich byla nezaměstnaných, tak byli rádi, že byli zašití v lese. Obyčejně ten, kdo měl zrovna zaměstnání nebo byl movitější, tak to trošku dotoval, takže se tam nějak během první republiky ti kluci stáhli. Pak si sem samozřejmě začali brát děvčata, pak z toho byly rodiny a tímto způsobem probíhal vznik osad v Povltaví.

A ten vztah vznikl třeba z toho, že váš tatínek byl vodák nebo skaut?

Jo, jezdili na vody, my jsme taky drandili. Každé léto se jezdilo na vody, co se dalo, Vltavu, Lužnici, Sázavu a tak, to se jezdívalo, takže to byl takový doplněk. Vesměs celá galerie známých našich rodičů trávil léto na vodě. Buď jezdili Vltavu nebo Lužnici a končili obyčejně tady, protože ta řeka byla vlastně sjízdná až dolů. Já sám jsem ještě zažil, než jsem odešel na vojnu, že jsem projel Červenské proudy a Bučily až sem do chatek.

Pak jsme to samozřejmě dělali taky, ale to už jsme museli použít Timlera (motor) anebo jsme to tlačili na pádlech přes ty voleje a to už byla romantika pryč.

Když se začala stavět 20. míle, tak se tam osadníci dostávali zřejmě hlavně po vodě, že?

No, ono totiž původně, když byli chlapci ještě mladí a nemovití, tak jednomu zbohatlíkovi každou sobotu tahali takový „polohausbot“ na navigaci proti proudu a sami už se potom zmohli na kánoe, takže tahali proti proudu kánoe po navigaci až z Prahy. To se pracovalo v sobotu, tak odpoledne začali a strkali lodě po navigaci, až kam se dostali. Obyčejně jezdívali na Třebenice a tam na těch loukách tábořili a druhý den jezdili na Prahu. Takto tedy začali očuchávat terén těch Proudů, než se tam šzili a řekli si, že by bylo dobré postavit nějakou chatu či boudičku.

A v této partě byl i Váš tatínek?

Jo, jo, to byla taková parta, můj táta a všichni ti susedi, kterým jsme říkali strejdové. To byli vrstevníci, táta byl ročník 1905 a oni byli vesměs i starší 1902 nebo 1895. Byla to jiná doba, všechno to bylo pod vlivem filmu. Název Ztracenka vlastně vznikl podle filmu, kde hrál Douglas Fairbanks, myslím, že se to jmenovalo Ztracená esa nebo tak nějak. Inspirací tedy byli hrdinové z amerických filmů, které sem přišly po 1. sv. válce, hráli si na kovboje, říkali tomu divoký skauti.

Hrál se nohejbal a volejbal už ve 30. letech za éry Vašeho tatínka?

Volejbal se hrával, ale spíš než nohejbal byla v módě lukostřelba. Pořádaly se lukostřelecké turnaje a závody. Po tátovi jsem našel bronzovou medaili, kterou si někde nechávali dělat. A ještě mám po tátovi schovaný luk, nevím, jestli jasanový, nepoznám to, ale sused prý ve 30. letech uřízl tis, který mám u chaty, a udělal si z něj tisovej luk jako měl Robin Hood. Tis to naštěstí přežil, dnes je z něj mohutný strom, akorát se z něj stal vidlák, ale přerůstá mi chatu. Už má přes deset metrů a je to symbol památky starých Proudů, protože původní zalesnění, které tam bylo, dnes už je to s lesem špatné, tak byly borovice na naší straně a na protější jedle. To už se samozřejmě změnilo, dnes je to vesměs smíšený les – habr, dub. Borovice a smrky jsou na ústupu, protože to usychá kvůli podmínkám, které tam jsou.

Přepis rozhovoru s Jarmilou Kavanovou

Váš tatínek byl jedním ze zakládajících členů osady Proudý. Vzpomínáte, co Vám o začátcích osady vyprávěl?

Vývoj osady Proudý měl tři etapy. První etapa byla 20. míle. Po postavení přehrady Štěchovice byla založena osada Proudý nahoře a poslední etapa byla po okupaci Němci. Ti v okrese Benešov zřídili cvičiště, tím pádem byla původní osada až na tři malé chatky zbourána. Ty chatky byly p. Kudrnáče, Kličky a původní chatka mého tatínka.

Nevíte, kdy se Váš tatínek s panem Kličkou a s panem Kudrnáčem seznámili?

Byli to kamarádi a vím, že tatínek byl velký sokol, chodil do Sokolovny Vinohrady, kam mj. chodil i Klička a rozhodně se znali velmi dlouho. Jak se seznámili s Kudrnáčem, nevím. Hodně všichni sportovali – jaro/léto na kánoji po tehdy staré Vltavě nahoru do svatojánských proudů. Plno úseků koničkovali a vím, že oba břehy od Štěchovic nahoru byly břehy zpevněné. Navigace byla po obou stranách Vltavy. Osada 20. míle nebyla dle mého názoru situovaná náhodou, protože z Krňan už v té době vedla cesta dolů k Vltavě, s tím, že cca v polovině cesty je po levé straně studánka, kde se od nepaměti čepuje výborná pitná voda. Cesta vede lesem a po cca 300 m přijdete k rozcestí, vlevo je rovná cesta, zatímco vpravo je cesta dolů k řece. Rozhodně ta vpravo tam byla i v letech, kdy tam začali jezdit, tj. někdy kolem roku 1920. Cesta jde až k Vltavě a vedla k navigaci, a právě tam byla založena osada, protože jinudy se nedalo nahoru jít. Část cesty je zatopena, dle mě 20–30 m hluboko. Tam, kde je dnes Štěchovická přehrada na straně Krňan, byla hospoda U Fábery, kde se všichni vč. Ztracenkářů zastavovali na pivo, jídlo apod. V momentě, kdy se začala stavět Štěchovická přehrada, je konec osady Ztracenka a 20. míle. Ztracenka se přesunula nahoru – asi odkoupili lidi od státu ev. Štěchovic, zatímco pozemky nad 20. mílí patřily statkáři Bartošovi. V ten moment, a to vím od syna J. Kličky, zapracovala maminka J. Kličky st., která promluvila s panem Bartošem, aby jim prodal nahoře les s pozemky.

Zmínila jste, že si váš tatínek postavil krásný srub. To bylo v této druhé fázi?

Ano, tatínek si na novém pozemku postavil zděnou podezdívku, kameník mu na sucho dělal kamenné terasy, díky kterým se dostaneme dolů k Vltavě. Na tuto podezdívku postavil skutečný srub s poschodím. Kolem srubu byla nádherná veranda a v poschodí byl balkon. Jako jediná byla tato chata v širokém okolí známá jako chata s parketami. Můj dědeček (maminky tatínek) byl truhlář v Národním divadle a dostal parkety na pálení – tak je položil v chatě, nahoře i dole. Nad námi jakoby v 2. řadě, měli chaty další kamarádi – tzn. nad námi je cesta a hned nad Kudrnáčem měl chatu Tranta. Vedle je velká plocha, kde je hřiště, a hned vedle hřiště měl chatu Kolátor. Pozemek, kde je dodnes hřiště, koupili Klička, můj tatínek, Kudrnáč a Kolátor. Tomu hřišti říkali Šaškárna, hrál se tam nohejbal, volejbal, dělaly táboráky apod.

Kdy jste na osadu začala jezdit vy?

Já jsem se narodila v březnu 1942 a jsem vyfocená na srubu, když mi byly 2–3 měsíce, pak bylo vystěhování. Po okupaci Německem se stal z území směrem od Benešova k Proudům vojenský prostor. Všichni z osady museli opustit chaty a nikdo nesměl do tohoto prostoru vstoupit a tím došlo k zániku osady. Němci všechny chaty zbourali a ponechali jen původní malé chatky. Původní chatku mého tatínka, který ji prodal, když si postavil srub, Kličky a Kudrnáče ostatní zbourali nebo prý někam odvezli.

Přepis rozhovoru s Miroslavem Machem

Pane Machu, vy jste nyní šerifem osady Proudý. Kdy jste se na osadu poprvé dostal?

Můj dědeček Josef Roscher byl jedním ze zakladatelů osady Ztracenka a v 30. letech, když panu Bartošovi vyhořel v Teletíně mlýn, rozhodl se rozprodat nějaké pozemky. Dědeček už v té době věděl o pitné vodě, která v tom místě byla, takže tam koupil pozemek. Postavil srub, vybudoval studánku. Tak v polovině pozemku se udělal přepad směrem dolů k vodě, kam si pak všichni Ztracenkáři jezdili pro pitnou vodu. Když jsem se narodil, dole u vody stála malá chatička, kterou stavěl strejda. Do té jsme nejdříve jezdili, a pak táta v roce 1958 postavil novou skládací chatu. To už mi bylo nějakých 7 let, a jelikož jsme byli takto dole u vody, kamarádili jsme spíše se Ztracenkáři.

Dědeček s babičkou potom zestárli a přestěhovali se do Krňan, takže jsme chatu u vody prodali a přestěhovali se nahoru do srubu. To mi bylo tak 16 let a začal jsem poznávat kamarády z Proudů.

Netušíte náhodou, za jakou cenu Váš dědeček pozemek koupil?

To netuším, ale můžu se zkusit zeptat neteře, ta by k tomu mohla mít nějaké dokumenty. Pana Bartoše nepamatujeme, ale paní Bartošovou ano, protože po navrácení majetku po revoluci byla paní Bartošová ještě na živu a krásně jsme s ní spolupracovali. Před revolucí jsme za hřiště a klubovnu platili obci nájem 1 Kčs. Po revoluci jsme se s paní Bartošovou dohodli na symbolickém pronájmu a pomoci na brigádách v lese.

Byl váš dědeček vodák nebo tramp?

Byl to velký tramp. Byl narozený 1901 a už od 13 let trampoval. Na Ztracenkou se dostali tak, že vyrazili na tramp na Karlštejn a z Karlštejna dál na Vltavu.

Byl Váš dědeček také sokolem nebo skautem?

To asi nebyl. Nemyslím si, že by byl někde organizovaný, domluvili se na tramp a vyrazili.

Vyprávěl Vám dědeček o sportech, které v začátcích provozovali?

Nejvíc hráli volejbal, ping pong, závody na kolech, běh. A potom po válce šerif Zdeněk Škrland, on byl z Podolí a tam se hrával nohejbal, tak jsme to začali zkoušet taky a moc se nám to zalíbilo. Letos jsme měli 49. ročník nohejbalového turnaje. Ted' už je ten nohejbal o něčem jiném, než když jsme hráli my. U nás na osadě máme Vildu, který je dvojnásobným mistrem světa.

Pokračují Vaše děti v tradici a jezdí na osadu?

Starší dcera má chatu kousek vedle mě a mladší jezdí občas. Proměňuje se to a mladých je hodně málo, ale to není problém jenom naší osady. My, když jsme šli na hřiště, tak nás tam bylo třicet a všichni si chtěli zahrát. Ted' zarůstá hřiště lebedou a před turnajem ho vždycky musíme vyčistit. Ani se mi nechce přemýšlet, co bude, až my starší nebudeme. Na Ztracenu ale mladí jezdí víc, tam to žije.

Děláte někdy společně potluchy se Ztracenkou?

Potluchy se dělají klasicky po pěti letech a my jediný je děláme od roku 1967 každý rok. Ale bylo by fajn, kdyby s tím ti mladí pomáhali, pro nás už je to náročné. Mladí u nás kupují chaty, ale už nežijí osadním životem.

Jak dlouho jste šerifem?

Ted' třetím rokem a předtím jsem byl šerifem před Honzou (pozn. autorky: Jan Klesal) asi šest nebo sedm let.

Jak se v začátcích Váš dědeček na osadu dostával?

Jezdili na kánoích, protože na straně Proudů byla navigace, která je nyní pod vodou. Takže nahoru se to koničkovalo a dolů jezdili. Úplně na začátku tam teda asi chodili pěšky nebo ze Štěchovic, tam už asi jezdil autobus. Pak, když měli děti, tak jezdili určitě autobusem do Štěchovic.

Po válce jste na osadu začali jezdit hned nebo tam byl nějaký odstup?

Hned. Proslýchá se, že co nezničili Němci, dodělali Rusové. Po válce byl terén prozkoumaný, zda tam není nějaké nebezpečí, ale hned v roce 45 se tam začali osadníci vracet. Tonda (pozn. autorky: Antonín Kozák) má fotku už pár měsíců po válce, že tam byl.

A tehdy na místě nezbylo nic?

Říká se, že snad jedna chata tam zbyla, nevím proč. Původní stavba v podstatě žádná.

Nyní se již na osadu dopravujete automobily. Jak jste na ni dopravovali v minulosti?

Z Prahy do Proudů se jezdilo autobusem za 7 korun, jako osadníci jsme měli legitimace, takže nás to stálo jenom 5 korun. Takže v pátek se jezdilo buď vlakem, nebo autobusem, protože parníky odpoledne nejezdily a v neděli se jezdilo jenom parníkem.

Jak dlouho ta cesta parníkem trvala?

Přes tři hodiny. Jen se nastoupilo na parník, muzika hrála až do Prahy. Na Ztracence přistoupili další, pak na Kocábě, ve Štěchovicích kansací a muziky se střídaly až do Prahy. Byla to nádhera. Občas jezdil i Jarka Mottl. Ted' už to stojí mnohem víc a u nás a na Ztracence už ani nejsou zastávky. Dřív bývaly ty parníky pořád plné a jezdily minimálně tři denně.

A vy jste také na něco hrál?

Já ne, děda hrával moc dobře, ale mně to nikdy moc nešlo. Ani zpěv mi moc nejde, přitom táta zpíval v Národním divadle. Byl operní pěvec, nejdřív zpíval v divadle v Brně, pak se mu za války povedlo, že se dostal do Salzburku a po válce ho najalo Národní divadlo v Praze. V roce 1947 se vzali s mámou.

V Krňanech je Tůmova restaurace. Navštěvovali jste ji v minulosti?

Jo, jo, ted' už tam moc nechodíme, ale za mlada se tam chodilo pořád. Pamatujeme ještě Tůmovi a pak jejich syna Mílu. Pak to koupil jeden kluk, co má u nás chatu, jméno si bohužel nevybavím, a provozovatel je tam v nájmu. V pátek se jezdilo autobusem, tak nám Rudánek zastavil přímo před hospodou, tam jsme se teda na nějakou tu chvíli zasekli a v sobotu se někdy chodilo taky.

Pak jsme si otevřeli trolejbus, tak jsme se víc scházeli v něm. Později, když se postavila klubovna, tak jsme byli spíš tam, ale do hospody se občas zašlo taky. Jednak do Krňan, ale i do Třebšína, střídali jsme to. Třebšín je o kousíček blíž, ale jde se tam do velikého kopce.